

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
освітньо-професійна програма «Менеджмент»
спеціальність 073 «Менеджмент»

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В
ТОВ «СВІТАНОК СМ» БЕРЕЗОВСЬКОГО РАЙОНУ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

здобувача вищої освіти **Гайчука Михайла Івановича**

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Лівінський Анатолій Іванович

Рецензент: кандидат технічних наук,
доцент кафедри менеджменту і
маркетингу
Одеської державної академії будівництва
та архітектури
Ширяєва Наталія Юріївна

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
менеджменту, д.е.н., професор
_____ Г.М. Запша
«_____» _____ 2024 р.

ОДЕСА – 2024

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра менеджменту

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри
менеджменту**

_____ Галина ЗАПША
«_____» _____ 2024_р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ
Гайчука Михайла Івановича**

1. Тема роботи: «Управління інвестиційними проектами в ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області»,
керівник роботи д.е.н. Лівінський А.І., затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету від “15” травня 2024р. № 105 (денна);

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 10 червня 2024 р.

3. Об'єкт дослідження – *процес управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.*

4. Предмет дослідження – *теоретико-методичні та практичні засади управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.*

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

5.1. Теоретико-методичний розділ:

- дослідити концепції сутності інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікація;
- вивчити механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах;
- розглянути сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві;

5.2. Аналітичний розділ:

- надати характеристику ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства;
- провести аналіз фінансового-економічного стану сільськогосподарського підприємства;
- оцінити потенціал проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства.

5.3. Рекомендаційно-розрахунковий розділ:

- визначити пріоритетні напрямки управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві;

- розробити концепції стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві;

- надати обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві.

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

6.1. До теоретико-методичного розділу:

Підходи до визначення сутності поняття «інвестиційний проект». Ознаки проекту, які інтерпретуються в контексті інвестиційної діяльності. Три основні фази розвитку, які проходить будь-який інвестиційний проект, згідно (UNIDO). Життєвий цикл проекту за методикою UNIDO за фазами та стадіями. Класифікація інвестиційних проектів. Групи інвестиційних цілей за необхідністю їх здійснення. Основні завдання управління проектами в сільськогосподарському підприємстві. Механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві. Алгоритм планування інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві. Основні етапи розробки системи моніторингу реалізації інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві. Система оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства. Основні методи оцінки інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві за групами.

6.2. До аналітичного розділу:

Організаційна структура управління в ТОВ «СВІТАНОК СМ». Сорти сільськогосподарських культур ТОВ «СВІТАНОК СМ». Розподіл сільськогосподарських культур, які вирощувалися в ТОВ «СВІТАНОК СМ» за складом та структурою. Аналіз ефективності використання ресурсів та Фінансові показники в ТОВ «СВІТАНОК СМ». Аналіз фінансового стану ТОВ «СВІТАНОК СМ». Фінансові показники ТОВ «СВІТАНОК СМ». PEST-аналіз макросередовища відносно визначення потенціалу проектно-інвестиційного розвитку та SWOT-аналіз діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ».

6.3. До рекомендаційно-розрахункового розділу:

Переваги впровадження практики обробки землі за технологію strip-till. Стратегічні напрями розробки інноваційно-інвестиційного проекту ТОВ «СВІТАНОК». Оцінка прямого та додаткового ефекту від широкозахватних і комбінованих машинно-тракторних агрегатів у рослинництві. Технічна характеристика агрегату смугового обробку ґрунту Strip-Till Krios ST 6. Експлуатаційно-технологічні показники основних засобів виробництва ТОВ «СВІТАНОК». Витрати на вирощування соняшника та кукурудзи за технологією Strip till. Окупність проекту технічного забезпечення впровадження використання сучасної технології Strip till в підприємстві з п'ятипільною сівозміною.

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: нормативно-довідкова література, літературні джерела, дані первинного обліку, річні фінансові звіти та статистична ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області 2020-2022 рр., особисті спостереження автора, літературні джерела, Інтернет-джерела.

8. Дата видачі завдання 1.02.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/ п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційн ої роботи	Кількість кредитів	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	1.02.24 – 15.02.24	0,2	
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	15.02.24	0,1	
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	15.02.24	0,1	
4.	Написання першого (теоретико-методичного) розділу роботи	16.02.24– 25.03.24	1	
5.	Вивчення матеріалів базових підприємств	25.03.24– 05.04.24	0,5	
6.	Написання другого (аналітичного) розділу роботи	05.04.24– 25.04.24	1	
7.	Написання третього (рекомендаційно-розрахункового) розділу роботи	25.04.24– 22.05.24	1	
8.	Написання висновків, списку літератури	22.05.24 – 27.05.24	0,3	
9.	Перевірка роботи науковим керівником	27.05.24– 4.06.24	0	
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	5.06.24 – 7.06.24	0,3	
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	8.06.24– 9.06.24	0,5	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	10.06.24	0,1	
14.	Перевірка роботи на оригінальність	10. 06.24 – 17.06.24	0	
15.	Попередній захист на кафедрі	17.06.24– 19.06.24	0,4	
16.	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.24 – 22.06.24	0	
17.	Захист кваліфікаційної роботи бакалавра	24.06.24 – 28.06.24	1,5	
	Всього		4,5	

Здобувач ОС «Бакалавр» _____ Михайло ГАЙЧУК

Науковий керівник _____ Анатолій ЛІВІНСЬКИЙ

РЕФЕРАТ

Гайчук М. І.. Управління інвестиційними проектами в ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, 2022.

Актуальність теми. Останнім часом сільськогосподарським підприємств в Україні стикаються з проблемами зниження виробничої спроможності в їхній діяльності, спричинених економічною кризою та наслідками військових дій, що спричиняє нестачу фінансової спроможності та зниження конкурентоспроможності. Одним з напрямків, який має допомогти сільськогосподарським підприємствам підтримати розвиток своєї діяльності є управління інвестиційним проектами та введення проектною діяльності. Причому проектно-інвестиційний підхід має стати пріоритетним у розвитку всіх економічних процесів в сільськогосподарських підприємствах, особливо в забезпеченні розширеного відтворення його основних засобів та впровадження інноваційних технології можуть допомогти знайти вихід з кризової ситуації та забезпечить його конкурентоспроможність на ринку. А інвестиційне проектування та розробка інвестиційного проекту має стати основою у прийнятті інвестиційних рішень в сільськогосподарському підприємстві, що й обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи дослідження теоретико-методичних засад й обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Задля досягнення поставленої мети необхідним є вирішення наступних завдань:

- дослідження концепції сутності інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікація;
- вивчення механізму управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах;
- розгляд сучасних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві;
- надання характеристики ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства;
- проведення аналізу фінансового-економічного стану сільськогосподарського підприємства;
- оцінка потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства;
- визначення пріоритетних напрямків управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві;

- розробка концепції стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві;

- надання обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві.

Об'єктом дослідження є процес управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві. Поглиблені дослідження здійснювалися на матеріалах ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області.

Методи дослідження. До методологічної основи кваліфікованої роботи покладено низку принципів, які охоплюють систему загальнонаукових та спеціальних методів та інші прийомів досліджень. Під час вирішення поставлених завдань застосовано низку методів дослідження зокрема: аналітичного, системного підходу, оцінки фінансової звітності та наукової інформації, аналіз та синтез, обробка статистичної інформації, методів економічного аналізу, порівняння, групування та факторного аналізу. Також застосовано математичний та статистичний методи з обробкою інформаційних баз за використання програми EXCEL.

Зміст роботи. У першому розділі «Теоретико-методичні засади управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві» досліджено концепцію сутності інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікація. Вивчено механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах. Розглянуто сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві.

У другому розділі «Організаційно-економічні передумови управління інвестиційними проектами в ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області» надано характеристику ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства; проведено аналіз фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства; оцінено потенціал проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства.

У третьому розділі «Стратегічні напрямки управління інвестиційними проектами в ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області» визначення пріоритетних напрямків управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві; розробка концепції стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві; надання обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві.

Практичного значення одержаних результатів набули одержані результати з прикладних рекомендацій з розробки концепції стратегії

інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів сільськогосподарського підприємства з використанням сучасних технологій в рослинництві та обґрунтування економічної ефективності впровадження запропонованого інвестиційного проекту для підвищення ефективності виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ».

Кваліфікаційна робота містить 87 сторінок, 13 таблиць, 16 рисунків, 15 додатків. Перелік посилань нараховує 102 найменування.

Ключові слова: проект, інвестиційний проект, управління інвестиційним проектом, стратегії інноваційно-інвестиційного проекту, сільськогосподарське підприємство, технології Strip till.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	6
1.1. Концепція визначення сутності інвестиційного проєкту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікація	6
1.2. Механізм управління інвестиційними проєктами в сільськогосподарських підприємствах	18
1.3. Сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів в сільськогосподарському підприємстві	25
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В ТОВ «СВІТАНОК СМ» БЕРЕЗОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	32
2.1. Ресурсне забезпечення сільськогосподарського підприємства	32
2.2. Аналіз фінансового-економічного стану сільськогосподарського підприємства	43
2.3. Оцінка потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства	48
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В ТОВ «СВІТАНОК СМ» БЕРЕЗОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	55
3.1. Пріоритетні напрями управління інвестиційними проєктами в сільськогосподарському підприємстві	55
3.2. Концепція стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проєкту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві	59
3.3. Обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проєкту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві	64
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом сільськогосподарським підприємств в Україні стикаються з проблемами зниження виробничої спроможності в їхній діяльності, спричинених економічною кризою та наслідками військових дій, що спричиняє нестачу фінансової спроможності та зниження конкурентоспроможності. Одним з напрямків, який має допомогти сільськогосподарським підприємствам підтримати розвиток своєї діяльності є управління інвестиційним проектами та введення проектної діяльності. Причому проектно-інвестиційний підхід має стати пріоритетним у розвитку всіх економічних процесів в сільськогосподарських підприємствах, особливо в забезпеченні розширеного відтворення його основних засобів та впровадження інноваційних технології можуть допомогти знайти вихід з кризової ситуації та забезпечить його конкурентоспроможність на ринку. А інвестиційне проектування та розробка інвестиційного проекту має стати основою у прийнятті інвестиційних рішень в сільськогосподарському підприємстві, що й обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Питанням управління інвестиційними проектами присвятили свої дослідження багато науковців таких, як: Ю.О. Лупенко, М.І. Кісіль, Д.С. Черненко, Т. В. Майорова, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютіков, Г. О. Бардиш, І.О. Бланк, В. А. Верба, І.А. Бузова, Г.А. Маховикова, В.В. Терехова, Ю.Е. Губені, І.І. Костецька, О. А. Загородніх, А.О. Гуторов, М.І. Кісіль, М.М. Кропивко, Т.В. Майорова, Д. М. Черваньов, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, В.П. Савчук, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко, М. І. Книш, А. А. Пересадата та інші. Роботи цих науковців присвячені не тільки розкриттю призначення, сутності основних понять інвестиційного проекту, а і його змісту та формам. Однак за високої оцінки їх внеску, слід зауважити, що деякі аспекти теоретичного характеру щодо управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах ще потребують подальшого

дослідження, зокрема необхідність покращення механізмів управління інвестиційними проектами із застосуванням сучасних інноваційних технологій виробництва та оновлення матеріально-технічних засобів для забезпечення їх впровадження в сільськогосподарських підприємствах.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних засад й обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Задля досягнення поставленої мети необхідним є вирішення наступних завдань:

- дослідження концепції сутності інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікація;
- вивчення механізму управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах;
- розгляд сучасних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві;
- надання характеристики ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства;
- проведення аналізу фінансового-економічного стану сільськогосподарського підприємства;
- оцінка потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства;
- визначення пріоритетних напрямків управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві;
- розробка концепції стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві;
- надання обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві.

Об'єктом дослідження в даній кваліфікаційній роботі є процес управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Методи дослідження. До методологічної основи кваліфікованої роботи покладено низку принципів, які охоплюють систему загальнонаукових та спеціальних методів та інші прийомів досліджень. Під час вирішення поставлених завдань застосовано низку методів дослідження зокрема: аналітичного, системного підходу, оцінки фінансової звітності та наукової інформації, аналіз та синтез, обробка статистичної інформації, методів економічного аналізу, порівняння, групування та факторного аналізу. Також застосовано математичний та статистичний методи з обробкою інформаційних баз за використання програми EXCEL.

Наукова новизна досліджень кваліфікаційної роботи полягає в отриманні результатів, що сприятимуть подальшому розвитку науково-практичному обґрунтуванню управління інвестиційними проектами в виробничій діяльності сільськогосподарського підприємства, його впровадженню та ефективності. Під час проведення дослідження було встановлено пріоритетні напрямки управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві задля покращення його конкурентоспроможності на ринку.

Практичного значення набули одержані результати з прикладних рекомендацій з розробки концепції стратегії інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів сільськогосподарського підприємства з використанням сучасних технологій в рослинництві та обґрунтування економічної ефективності впровадження запропонованого інвестиційного проекту для підвищення ефективності виробничої діяльності діючого сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Концепція визначення сутності інвестиційного проєкту в сільськогосподарському підприємстві та його класифікації

Інвестиційна діяльність починається з етапу інвестиційного проектування. Основним процесом для прийняття інвестиційних рішень є створення бізнес-плану інвестиційного проєкту. Успішність подальшого інвестування залежить від якості розробки та обґрунтованості конкретного інвестиційного проєкту [74].

Слід зазначити, що інноваційна модель ефективного функціонування аграрного підприємництва передбачає пошук нових шляхів розвитку шляхом впровадження концепції зростаючої ефективності на основі інвестиційних бізнес-процесів. Основою цієї моделі є інноваційні зміни, досягнуті через планування та реалізацію прямих інвестиційних проєктів. Характерною рисою цієї моделі є те, що на початковому етапі формується активна інноваційна ідея, яка потім детально опрацьовується в бізнес-плані і реалізується на практиці через виконання інвестиційного проєкту [75].

Інвестиційний проєкт є формою реалізації інвестиційної діяльності в сільськогосподарському підприємстві. Форми та зміст інвестиційних проєктів можуть змінюватися, але всі вони мають спільну рису — наявність часового проміжку між початком інвестування та отриманням першого доходу. У сучасній економічній науці існує кілька визначень поняття "проєкт", які залежать від завдань, що стоять перед фахівцями [76].

Згідно чинного законодавства, «інноваційним проєктом вважається проєкт, який передбачає створення та впровадження інноваційного продукту чи продукції, що представляють собою комерційні результати науково-

дослідної та дослідно-конструкторської розробок. Основною метою таких проектів є підтримка вітчизняного ринку шляхом використання методів інноваційного управління та оптимізації наявних ресурсів. Додатково, згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність", інноваційна діяльність визначається як вид діяльності, спрямований на виробництво конкурентоспроможної продукції, при цьому акцент робиться на необхідності конкретизації цієї конкурентоспроможності через використання наукових розробок» [1].

Проект являє собою організаційну форму здійснення інвестиційного процесу. У цьому понятті поєднуються стратегічне планування та практична реалізація оперативного управління. Для кращого розуміння багатогранності цього терміну доцільно виділити два основних підходи до визначення сутності проекту, які найчастіше зустрічаються в економічній літературі.

Сьогодні українські та зарубіжні вчені мають багато різних думок щодо сутності інвестиційного проекту. Хоча цей термін широко використовується, єдиного підходу до його визначення немає. Підходи до визначення сутності поняття «інвестиційний проект» наведено в таблиці 1.1.

Термін «інвестиційний проект» можна вживати у двох значеннях:

1. Як діяльність, пов'язану із здійсненням реального інвестування, спрямовану на реалізацію інвестиційного задуму, яка має часові та ресурсні обмеження.
2. Як документ, в якому викладено цілі та особливості конкретних інвестиційних задумів, з обґрунтуванням його доцільності та ефективності [74].

Друге значення дозволяє більш детально досліджувати економічні аспекти інвестиційного проекту, його закономірності та економічні чинники існування.

Таблиця 1.1 - Підходи до визначення сутності поняття «інвестиційний проект»

Автор	Поняття
М. І. Книш, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютіков	«основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, в якому в загальновизнаній послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією» [77].
Г. О. Бардиш	«повний комплект організаційно-технічних і фінансово-економічних документів і заходів, необхідних для досягнення поставленої мети (розвиток техніко-економічної бази, започаткування виготовлення продукції, здійснення нових методів або форм діяльності і т. ін.) в умовах обмеженості наявних ресурсів з обов'язковим отриманням позитивного економічного чи соціального ефекту» [78].
В. А. Верба, О. А. Загородніх	«це пакет інвестицій і пов'язаних з ними видів діяльності, які характеризуються певною метою (цілями), вирішенням проблеми досягнення результатів, обмеженістю фінансових ресурсів і періоду від початку до завершення проекту, наявністю певних зовнішніх умов (інституційних, економічних, правових), взаємозв'язаністю процесів вкладення ресурсів (грошових, фінансових, інтелектуальних) та отримання результатів» [79].
Д. М. Черваньов	«це інвестиційна акція, яка передбачає вкладення ресурсів з метою досягнення певного запланованого результату і становить сукупність взаємопов'язаних заходів, які спрямовуються на досягнення завдань при встановленому обмеженому бюджеті протягом певного періоду» [80].
Т. В. Майорова	«системно обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, фінансовим результатом якого є прибуток (дохід), матеріально-речовим результатом – нові або реконструйовані основні фонди (комплекси об'єктів), або придбання та використання фінансових інструментів чи нематеріальних активів з подальшим отриманням доходу чи соціального ефекту» [81].
А. А. Пересада	«реальний інвестиційний проект – система сформульованих в його рамках цілей, фізичних об'єктів, що створюються або модернізуються, технологічних процесів, технічної та організаційної документації, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень щодо їх реалізації» [82].

Джерело: складено автором

Цей підхід слід використовувати для висвітлення суті проекту, оскільки інвестиційний проект, по суті, є проектом, і тому має всі ознаки цього документа. Ознаки проекту можуть бути інтерпретовані в контексті інвестиційної діяльності.

Ознаки будь-якого проекту, які інтерпретуються в контексті інвестиційної діяльності, наведено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1. – Ознаки проекту, які інтерпретуються в контексті інвестиційної діяльності

Джерело: розроблено автором

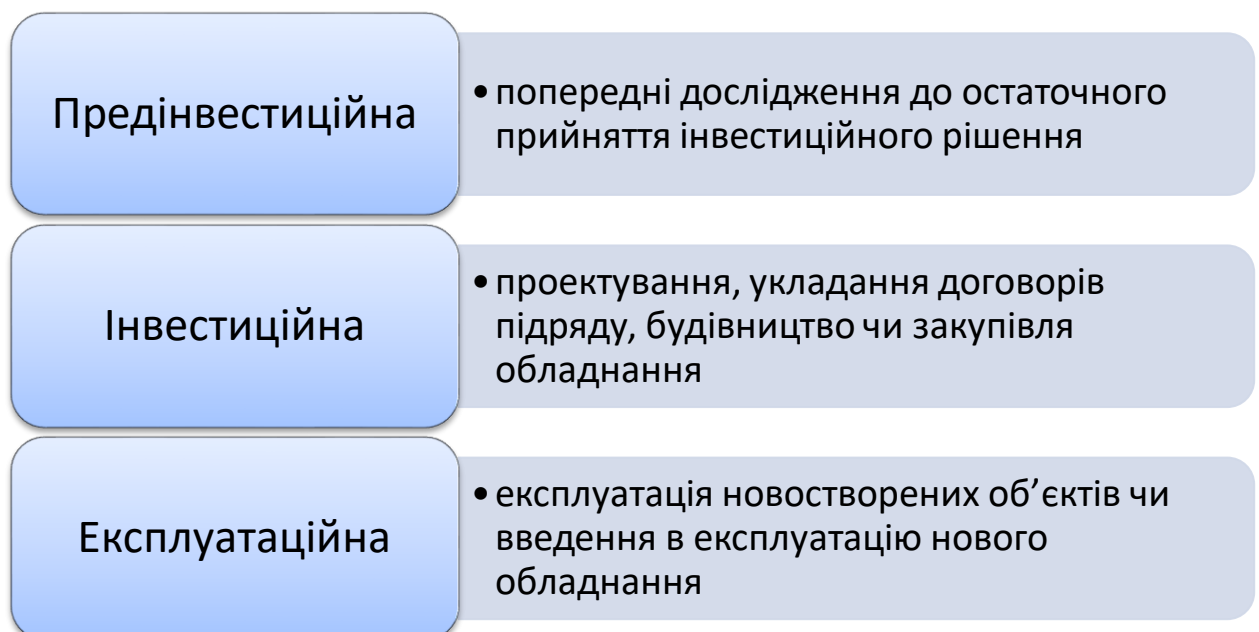
Характеристики ознак проекту, що наведені на рис. 1.1, є типовими для інвестиційних проектів. Проект не обмежується лише набором документів, як це можуть думати деякі автори, а має сутність у реалізації інноваційної ідеї, що вже втілена в розроблених технологіях чи обладнанні на певному об'єкті інвестицій. Виконавці виконують проект за планом, враховуючи обмеження ресурсів у природному та соціальному середовищах. Основна мета інвестиційного проекту для будь-якого інвестора — максимізувати прибуток від вкладень у капітальний об'єкт, навіть якщо це інвестиції в соціальні об'єкти, з метою поліпшення соціальних умов працюючих.

Інвестиційний проект, як визначено вище, протягом свого життєвого циклу періодично змінюється, зберігаючи незмінною лише структуру. Життєвий цикл проекту розділяється на етапи, кожен з яких характеризується глибоким розглядом проектних ідей та використанням різних інструментів дослідження й розрахунків. Інвестиційне проектування розпочинається зі складання сценарію проекту, в якому визначається мета, очікувані результати і потрібні ресурси.

Життєвий цикл проекту охоплює період часу від початкових інвестиційних намірів інвестора до отримання останньої вигоди від проекту. Він відображає розвиток проекту та включає роботи, які проводяться на різних етапах підготовки, реалізації та експлуатації. Життєвий цикл є певною схемою або алгоритмом, який визначає послідовність дій для розроблення та впровадження проекту, включаючи різні стадії його реалізації.

До поняття життєвого циклу проекту належить визначення різних етапів розроблення і реалізації проекту. Ці етапи включають у себе підготовку ідеї проекту, аналіз його можливостей, планування, виконання, контроль та оцінку результатів. Кожен етап вимагає ретельного планування і використання спеціалізованих методів інвестування для забезпечення успішної реалізації проекту і досягнення його мети.

На рисунку 1.2 показані три основні фази розвитку, через які проходить будь-який інвестиційний проект, згідно програмних матеріалів Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO).

Три основні фази розвитку, які проходить будь-який інвестиційний проект, згідно (UNIDO)

Джерело: складено автором за [83] Життєвий цикл проекту за методикою UNIDO за фазами та стадіями подано в таблиці 1.1. Цей підхід дозволяє систематично керувати проектом на кожному етапі його життєвого циклу, забезпечуючи ефективне впровадження і досягнення поставлених цілей.

Таблиця 1.1 - Життєвий цикл проекту за методикою UNIDO за фазами та стадіями

Фаза життєвого циклу	Стадія життєвого циклу	Частка проектних інвестицій від загального обсягу вкладень в проект
Передінвестиційна фаза	передідентифікаційна	0,7 – 1,5%
	ідентифікаційна	
	підготовка проекту	
	розробка та експертиза проекту	
	планування і проектування проекту	
Інвестиційна фаза	підготовка, розробка та проведення тендерів	70-90%
	інженерно-технічне планування	
	будівництво	
	виробничий маркетинг	
	навчання персоналу	
Експлуатаційна фаза	здача в експлуатацію	7-10%
	виробнича експлуатація	
	заміна та оновлення	
	розширення та інновації	
	підсумкове оцінювання проекту	

Джерело: складено автором

Також, іноді після завершення всіх основних фаз інвестиційного проекту, коли він вичерпує свій потенціал і приносить менші прибутки або навіть збитки може бути додано ліквідаційну фазу. Ця фаза характеризується необхідністю ліквідації або реконструкції об'єкта, що може потребувати додаткових інвестицій. Під час ліквідаційної стадії аналізуються всі фази інвестиційного проекту та його результати, виявляються методичні помилки

в процесі планування та реалізації проекту. Цей етап є важливим для отримання уроків інвесторами і учасниками проекту для подальшої роботи над новими проектами.

Шаблон сценарію інвестиційного проекту відповідає його змісту і, як правило, включає наступні елементи:

1. Огляд проекту.
2. Опис ініціатора проекту.
3. Основна ідея і сутність проекту.
4. Аналіз ринку виробництва продукції або послуг у обраній галузі.
5. Аналіз ринку збуту продукції або послуг, ринку сировини та матеріалів, а також ринку праці.
6. План реалізації проекту.
7. Фінансовий план проекту.
8. Оцінка ризиків проекту.

Цей формат дозволяє комплексно оцінити та описати інвестиційний проект для його подальшого аналізу та реалізації.

Управління інвестиційними проектами є складним та багатогранним процесом, тому до розгляду управління реалізацією проекту, слід розглянути типи та класифікацію інвестиційних проектів (рис. 1.3).

На схемі (рис.1.3) наведена одна з можливих класифікацій інвестиційних проектів. Всі їх можна віднести до зовнішніх (перша група), які направляються на покупку нових активів, або внутрішніх (друга група), що використовуються для підтримки, розвитку наявних активів.

Від того, про який саме варіант йде мова, залежить вибір організації управління інвестиційними проектами. Особливості управління першим типом інвестиційних проектів включають обов'язкове наявність детальної інформації про фактичну ситуацію, всебічне обґрунтування необхідності прийняття конкретних рішень, оцінку ризиків, що можуть виникнути при відмові від розглянутого проекту. Важливо прорахувати терміни реалізації, обсяги інвестицій, а також розглянути можливі альтернативні варіанти.

Рисунок 1.3. - Класифікація інвестиційних проектів

Джерело: побудовано автором

Необхідно провести оцінку ефективності пропозиції, включаючи DPP (Discounted Payback Period) та IRR (Internal Rate of Return), і проаналізувати чутливість до базових параметрів. Матеріал повинен бути детально опрацьований, а не виконаний формально. Важливо, щоб реалізація проекту додала сільськогосподарському підприємству значну додану вартість.

Вибір стратегічних інвестиційних цілей є критично важливим для малих і середніх сільськогосподарських підприємств, оскільки вони мають забезпечувати раціональне використання земельних ресурсів. Такі підприємства часто функціонують як багатогалузеві структури, задовольняючи потреби як товарного виробництва рослинницької й тваринницької продукції, так і особистого споживання (наприклад, фермерські та особисті селянські господарства).

Інвестиційні цілі сільськогосподарських підприємств мають вирішувати багатоцільові завдання, охоплюючи виробничу, маркетингову та фінансову діяльність, побут, культурний розвиток родин і інше. При визначенні цих цілей основним критерієм є необхідність і доцільність вкладення інвестицій.

Враховуючи вищевикладене, для складання переліку інвестиційних цілей є доцільним скористатися розробленими в Інституті аграрної економіки варіантами розподілу інвестицій на три групи залежно від важливості їх реалізації (див. рис. 1.4).

Керівники і власники сільськогосподарських підприємств повинні особисто визначитися, які інвестиційні цілі є критично необхідними для забезпечення розширеного відтворення підприємства або комерційно привабливими для реалізації.

До першої групи відносяться інвестиції, спрямовані на уникнення банкрутства та фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств шляхом здійснення стратегічних заходів, заміни зношених основних засобів і оборотних активів, підтримки позицій підприємства на ринку та інших аспектів. Інвестиції, що забезпечують розширене відтворення і рост сільськогосподарського підприємства, здійснюються з метою збільшення масштабів традиційної діяльності суб'єкта агробізнесу, на яку він має необхідні знання, досвід, отримує державну підтримку, а також на інновації.

Інші інвестиційні цілі можна розглядати як комерційно привабливі, що свідчить про високу комерційну активність підприємства та його активну інвестиційну стратегію. Інвестиції третьої групи можуть призвести до значного зростання прибутку або доходу сільськогосподарського підприємства, однак вони часто супроводжуються високими інвестиційними ризиками.

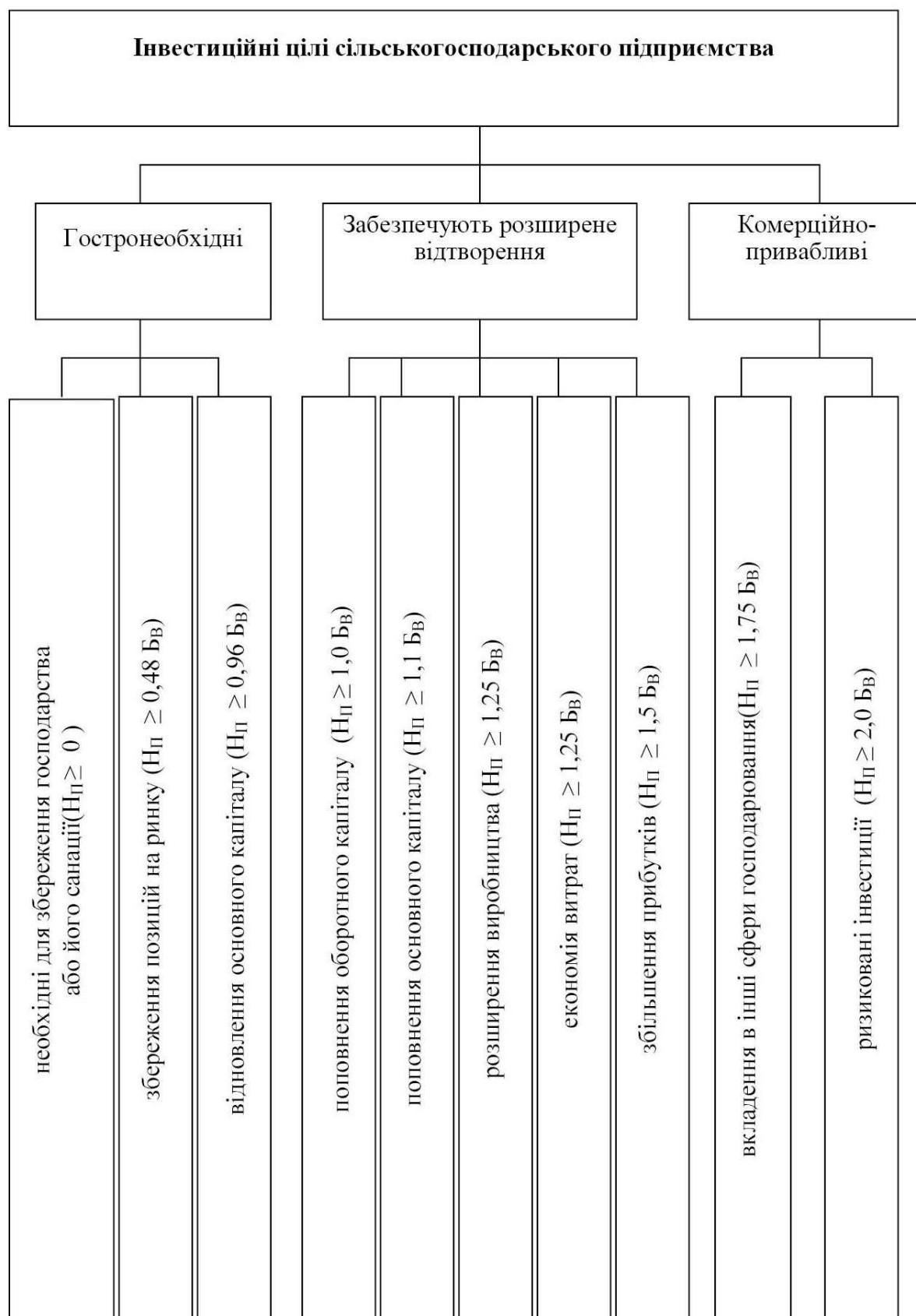

Рисунок 1.4 – Групи інвестиційних цілей за необхідністю їх здійснення

Джерело: побудовано автором за [84]

На рис. 1.4 для кожного виду інвестицій в дужках вказані граничні рівні норми прибутку (НП) відносно ставки банківського відсотку (БВ) за позичений капітал. Це означає, що якщо рівень прибутковості інвестиційних проектів нижчий, ніж вартість позиченого капіталу (депозитний вклад), то такі цілі від інвестування, якщо вони не є обов'язковими, стають менш доцільними для реалізації.

Цей показник обчислюється шляхом поділу середньорічного прибутку, отриманого від інвестицій, на суму інвестованих коштів. Норма прибутку щодо інвестицій може бути визначена за формулою 1.1.

$$\text{НП} = \frac{\text{ЧП}_c}{K_i}, \quad (1.1)$$

Де,

ЧП_с- середньорічна сума прибутку;

K_i- сума інвестованих коштів.

Керівникам і власникам сільськогосподарських підприємств рекомендується визначити інвестиційні цілі, спрямовані на розширене відтворення господарства. Це включає інвестиції в поповнення основних і оборотних засобів, таких як розширення матеріально-технічної бази, поповнення стада худоби, закупівлю насіннєвого матеріалу, паливно-мастильних матеріалів тощо.

Також слід розглядати цілі, пов'язані з реалізацією стратегії розширення виробництва, що може включати оренду або купівлю додаткової землі, збільшення площі ріллі за рахунок інших сільськогосподарських угідь, встановлення нових багаторічних насаджень, облаштування крапельного зрошення, заміну обладнання на більш високопродуктивне, розвиток переробних та промислових виробництв тощо.

Для визначення цілей інвестування в другій групі важливо детально вивчити ринки збуту додатково виробленої продукції, реалістично оцінити

власні інвестиційні можливості та виключити з переліку цілей інвестиційні проекти, які не можуть бути реалізовані в найближчі 2-3 роки.

Інвестиційні цілі, спрямовані на економію витрат, повинні бути обов'язково включені до складання інвестиційних планів, оскільки зменшення витрат на виробництво є одним з ефективних шляхів збільшення прибутку.

Детально аналізуються витрати на кожну операцію технологічного процесу виробництва рослинництва і тваринництва, переробки продукції, управлінські витрати тощо. На основі цього аналізу проводиться попередня (експертна) оцінка можливих заходів щодо економії витрат, таких як оплата праці, обробіток ґрунту, внесення добрив, полив, придбання насіння і засобів захисту рослин, транспортування, оренда землі і майна, капітальні вкладення тощо.

Ці заходи можуть включати витрати на внутрішньогосподарські заходи, а також на спільну діяльність з іншими підприємствами-партнерами, такі як спільне використання техніки, придбання і використання ресурсів, виробництво кормів, продаж продукції тощо.

Одночасно розглядаються інвестиційні цілі, спрямовані на збільшення прибутків за рахунок заходів з кращого просування продукції господарства на ринки, таких як реклама, збут тощо. В цій групі основний акцент зроблено на вивченні ринкової кон'юнктури, використанні методів витратно-цінового аналізу і визначенні заходів для розширення ринків збуту та переорієнтації на виробництво більш прибуткової продукції.

Основним вимогам до вибору інвестиційних цілей другої групи є необхідність досягнення ефективності інвестицій, яка перевищує ставку банківського відсотку за позичений капітал.

В заключний етап визначаються цілі інвестування третьої групи. Це відбувається зазвичай тоді, коли сільськогосподарське підприємство має значні інвестиційні можливості, які мають потенціал приносити великі доходи, або коли керівник чи власник прагне через ризиковане інвестування

покращити своє фінансове становище. У всіх випадках норма прибутку на такі інвестиції повинна відповідати рівню ризику і значно перевищувати середню норму прибутковості (ставку банківського відсотку за позичений капітал).

Визначені згідно з вищезазначеними вимогами інвестиційні цілі сільськогосподарського підприємства можна узагальнити.

Наприклад, сільськогосподарське підприємство, яке обробляє приблизно 500 га землі і спеціалізується на вирощуванні зернових, вирішило диверсифікувати свою діяльність для збільшення прибутковості. Одним із напрямів розвитку стало тваринництво та виробництво молока. Таким чином, будівництво молочної ферми є однією з комерційно-привабливих інвестиційних цілей. Норма прибутку від реалізації такого проекту повинна становити не менше 1,75 ставки банківського відсотку за позичений капітал.

Якщо сільськогосподарське підприємство відповідає цій вимозі, варто переходити до наступного етапу реалізації інвестиційного проекту - обґрунтування інвестиційного проекту. Найбільш популярною, доступною і раціональною формою обґрунтування інвестиційного проекту є бізнес-план його реалізації.

1.2. Механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах

«Управління проектами (англ. - Project Management) — мистецтво керівництва людськими, матеріальними та фінансовими ресурсами та їх координації впродовж усього життєвого циклу проекту шляхом застосування системи сучасних методів та техніки управління для досягнення певних результатів відносно складу та обсягу робіт, вартості, якості з метою задоволення потреб та вимог усіх учасників проекту» [76].

Отже, управління — це процес спрямований на досягнення певних мет цілей. Управління проектом — це керування змінами, що виникають у процесі координації дій колективів людей, які беруть участь у виборі і обґрунтуванні ідеї, оцінці ефективності прийнятих способів досягнення поставлених цілей та контролю вартості і якості, а також у процесі реалізації проекту.

Основні завдання управління проектами в сільськогосподарському підприємстві наведено на рис. 1.5.

Отже, управління проектом означає виконання керівних функцій протягом всього життєвого циклу проекту, з урахуванням встановленого бюджету, технічних специфікацій та вимог.

Рисунок 1.5 - Основні завдання управління проектами в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: побудовано автором [76]

Таким чином, управління проектом являє собою керівні функції протягом його життєвого циклу у рамках встановленого бюджету та відповідно до технічних специфікацій та вимог.

Об'єктом управління є інвестиційний проект, розгляд якого полягає в управлінні змінами в вихідному стані будь-якої системи (наприклад, підприємства) з метою його розвитку, з урахуванням витрат часу та коштів.

Механізм управління інвестиційними проектами включає в себе комплекс взаємопов'язаних елементів, які спрямовані на досягнення поставлених завдань і цілей розвитку проекту. Цей комплекс включає в себе необхідні процедури, методи, інструменти та техніки для здійснення керівних функцій протягом усього життєвого циклу проекту [85].

Механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві можна представити у вигляді схеми на рис. 1.6.

Дослідження управління запровадженням змін, що здійснюються за проектом у рамках бюджету та часових обмежень, включає такі основні напрями: управління бюджетом (забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів проекту, контроль витрат та відстеження виконання бюджетних показників), управління графіком (планування і керування часовими рамками проекту, враховуючи важливі мілістоуни і дедлайни), керування якістю: забезпечення відповідності результатів проекту встановленим стандартам і вимогам; управління ресурсами: ефективне використання людських, матеріальних, технічних та інших ресурсів для досягнення цілей проекту, керування ризиками: ідентифікація, аналіз та керування потенційними ризиками, що можуть вплинути на успішність проекту, звітність та комунікації: забезпечення прозорості, взаєморозуміння та ефективного обміну інформацією між усіма сторонами проекту.

Рисунок 1.6 - Механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: побудовано автором

Ці напрями дозволяють керувати проектом у межах визначених бюджету та строків, забезпечуючи досягнення поставлених цілей. Механізм планування інвестиційних проектів включає багаторівневе управління, що враховує стратегію розвитку підприємства з регулярною корекцією залежно від фактичного стану справ. Оптимальний період планування становить 5-7 років, протягом яких оцінюються потреби в капітальних витратах (CAPEX), необхідні типи інвестицій для досягнення запланованих показників і покращення технологій, а також строк окупності проекту.

Вся згадана інформація використовується при розрахунках стратегії розвитку бізнесу.

Рекомендовано наступний алгоритм планування для сільськогосподарського підприємства (рис. 1.7).

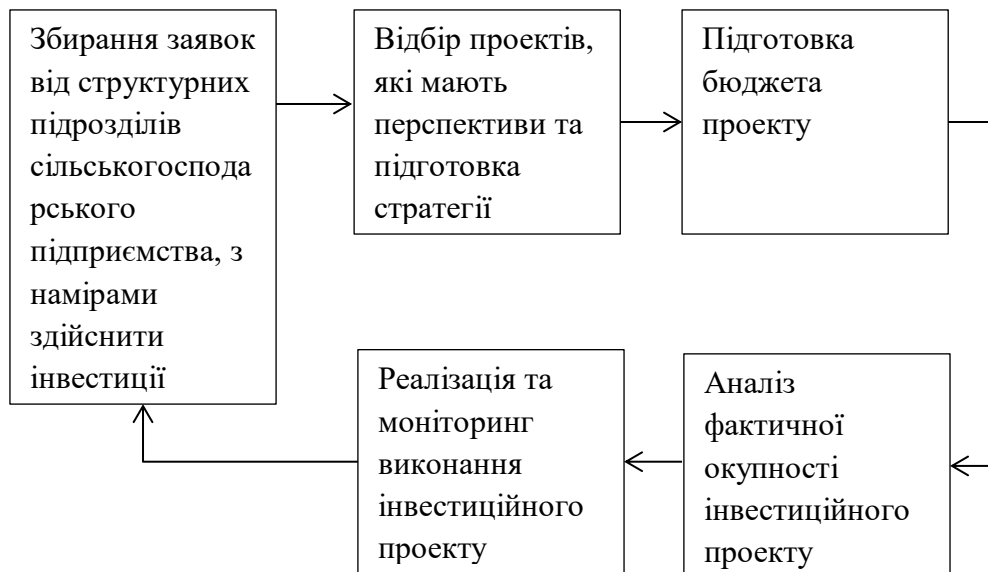

Рисунок 1.7. – Алгоритм планування інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: побудовано автором

«Управління реалізацією інвестиційних проектів повинно дотримуватися певних правил і норм. Перш за все, важливо уникати непередбачених витрат і вчасно виконувати роботи, контролюючи їх з точки зору відповідності економічним цілям інвестора і поточній ринковій ситуації» [86].

Управління ризиками та їх мінімізація є ключовим аспектом реалізації інвестиційних проектів для підприємства. Цей процес включає визначення та аналіз ризикових факторів (якісний і кількісний аналіз), розробку плану заходів з їх мінімізації та ліквідації наслідків, вибір методів управління ризиками, збір і обробку інформації про ризикові ситуації, контроль за виконанням запланованих заходів та розробку рекомендацій для майбутніх проектів.

Іншим важливим аспектом управління реалізацією інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві є моніторинг, який проводиться інвестором (замовником) або керівництвом підприємства від його імені (рис. 1.8).

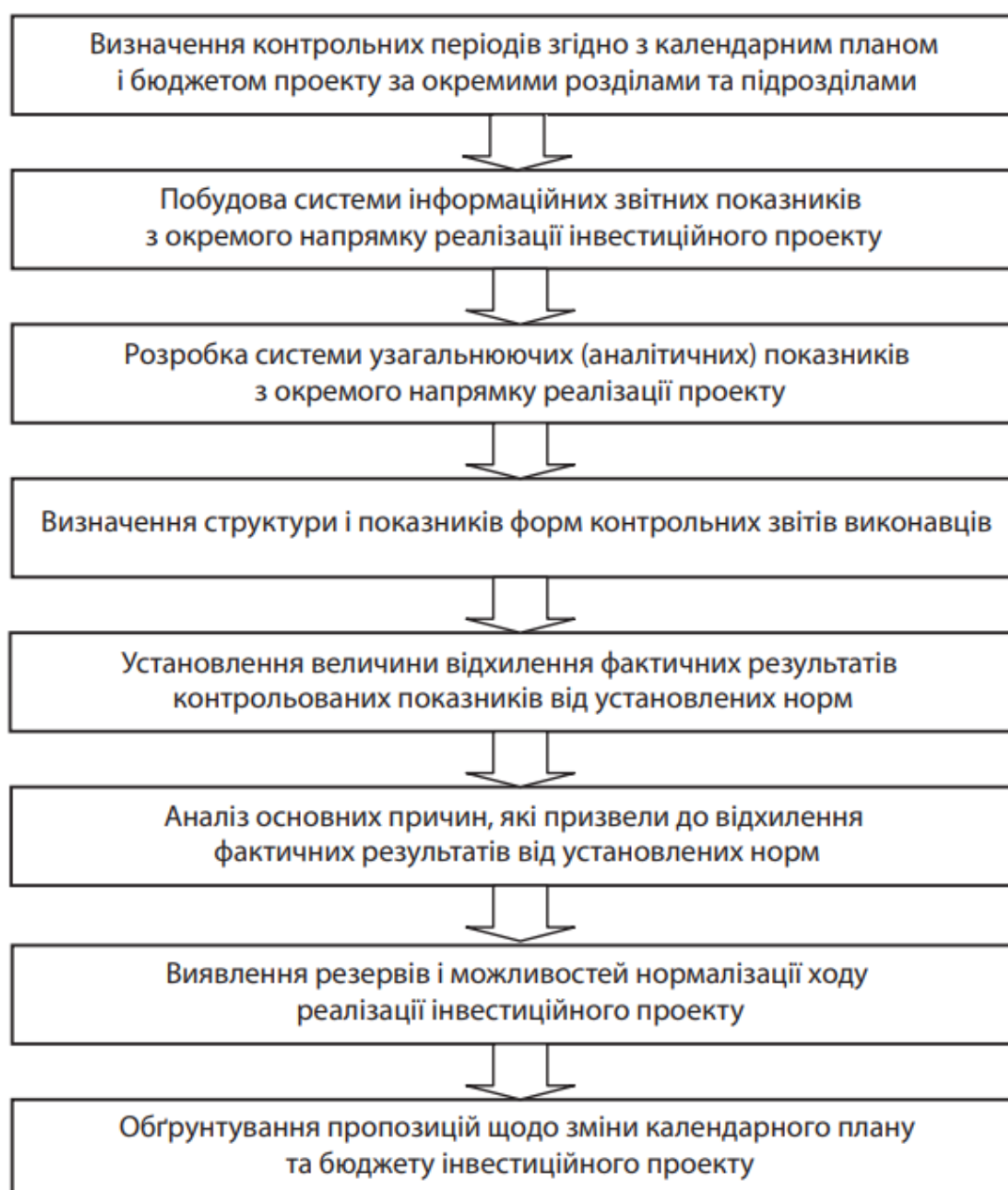

Рисунок 1.7 – Основні етапи розробки системи моніторингу реалізації інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: складено за [86]

«Моніторинг передбачає постійне відстеження стану об'єкта з метою уникнення негативних відхилень у важливих параметрах. Це включає систематичне оцінювання результатів і процесів для виявлення тенденцій та динаміки їх розвитку» [87].

Рішення щодо необхідності розробки та самої розробки системи моніторингу приймається на етапі аналізу і остаточного прийняття рішення щодо проекту. Моніторинг виступає механізмом спостереження за виконанням проекту. Він має своєчасно виявляти прорахунки та проблеми як у самому інвестиційному проекті, так і на етапі формування інвестиційного портфеля або під час реалізації проекту, щоб мати можливість виправити виявлені недоліки до того, як стане пізно [Козаченко Г. В., Антіпов О. М., Ляшенко О. М. Управління інвестиціями на підприємстві. Київ : Лібра, 2004. 368 с.]. Врахування результатів моніторингу під час реалізації інвестиційного проекту допоможе уникнути помилок у майбутніх інвестиційних проектах підприємства.

Підприємства зазвичай використовують кілька видів базових звітів з інвестування. Перший – звіт щодо підтримки активів, де вказані реальні та планові терміни завершення проекту, розміри інвестицій та причини відхилень. Другий – звіт по CAPEX, що містить всі поточні проекти та витрати за періодами звітності. Третій – звіт про фактичну окупність, який включає інформацію про проекти, передані для моніторингу керуючою компанією, та комплексний аналіз інвестицій компанії з акцентом на проекти з відхиленнями за періодами окупності. Важливо аналізувати причини невідповідності фактичного грошового потоку проектним значенням на весь горизонт планування (5-7 років). Звіт по конкретному проекту включає прогноз базових характеристик, факторний аналіз відхилень планованих надходжень (амортизація плюс прибуток), час окупності та план коригувальних заходів.

1.3. Сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві

Слід зазначити, що кожен інвестиційний проект зазвичай характеризується наступним: потребує значних фінансових вкладень, очікувана віддача надходить через кілька років, а прогнозування результатів пов'язане з певним рівнем ризику та невизначеності [88; 89]. Вищезазначені характеристики зумовлюють потребу в аналізі проекту на різних етапах, що включає: пошук інвестиційних концепцій, аналіз альтернативних проектів, розробку бізнес-плану, фінансового плану та оцінку інвестиційного проекту [90]. Далі проводиться всебічний аналіз результатів впровадженого проекту. Дуже важливим у цьому послідовності є оцінка ризиків проекту, яку можна здійснювати за допомогою різних методів. Після цього необхідно порівняти економічні показники функціонування сільськогосподарського підприємства [91].

Систему оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства наведено на рис. 1.8.

Зі схеми система оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства на рис. 1.8 видно, що на останніх трьох етапах передінвестиційної фази особливу вагу набуває прогностичний інструментарій аналітики, оскільки тут потрібно враховувати вплив ризику і невизначеності на проміжні та кінцеві результати інвестиційного проекту. Для цього зазвичай використовують усереднені значення стохастичних чинників і сценарний підхід, що охоплює «песимістичний», «оптимістичний» і «реалістичний» прогнози реалізації проекту. Це викликає питання щодо адекватності розробки довгострокових прогнозів і врахування можливих коливань стохастичних чинників у прогнозуванні [92].

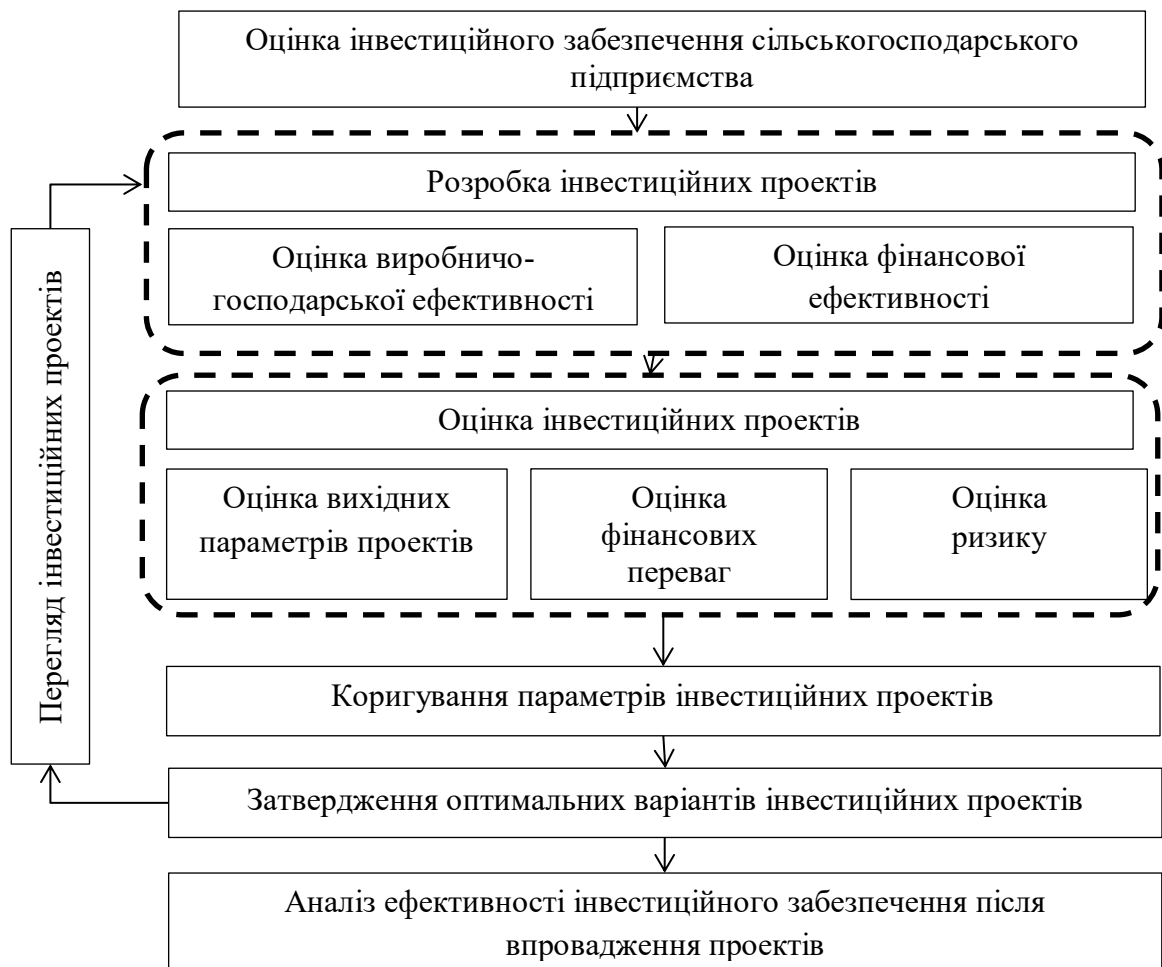

Рисунок 1.8 – Система оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства

Джерело: розробка авторів на основі [91]

Результативність інвестиційного проекту залежить від організації його впровадження, що потребує оптимізації тривалості етапів і проекту в цілому в узгодженні з фінансовими ресурсами та умовами їхнього використання. Проблеми підприємств у цьому контексті включають раціональний розподіл ресурсів, мінімізацію витрат та впровадження сучасних систем моніторингу управління інвестиційними проектами. Внутрішні фактори підприємства відображають його готовність до впровадження інвестиційних проектів і визначають економічну ефективність, що має ключове значення для інвестора [93].

Інвестування проектів потребує економічної оцінки на різних стадіях реалізації. На передінвестиційній і інвестиційній стадіях здійснюються

прогнозні оцінки, а на наступних використовуються фактичні дані. Прогнозні оцінки ґрунтуються на припущеннях, які впливають на їхню точність і ризик. Інвестори особливо звертають увагу на релевантність грошових потоків у прогнозних оцінках, що охоплюють єдиний перехід грошових потоків від витрат до прибутку, підвищуючи точність оцінок і довіру інвесторів до них.

С. І. Павлова наголошує на тому, що «сучасні методи оцінки інвестиційних проектів з'явилися у зв'язку з ускладненням умов, обмеженням матеріальних ресурсів та підвищенням вимог до відбору серед альтернативних варіантів інвестування. У 90-х роках минулого століття в Україні почали широко використовувати показники оцінки інвестиційних проектів на основі дисконтних методів. Сучасні методичні підходи до оцінки інвестиційних проектів включають три групи, що дають можливість кількісної оцінки:

1. Фактори, вплив яких вимірюється кількісно.
2. Фактори, вплив яких частково вимірюється кількісно.
3. Якісні фактори, вплив яких не можна виміряти кількісно» [94].

Оцінка ефективності інвестиційних проектів ґрунтується на системі показників, які порівнюють отриманий ефект від проекту з його інвестиційними витратами. Сьогодні найбільш поширеними є кількісні фактори оцінки фінансово-економічного ефекту інвестиційних проектів. Крім цього, існують інші підходи до класифікації методів оцінювання, такі як статичні (основані на бухгалтерському обліку), динамічні (засновані на дисконтованих оцінках), ризиковані (враховують ризик інвестування), формальні (застосовують математичні підходи), неформальні (ґрунтуються на основі евристичних методів) та інші методи (рис. 1.9) [95].

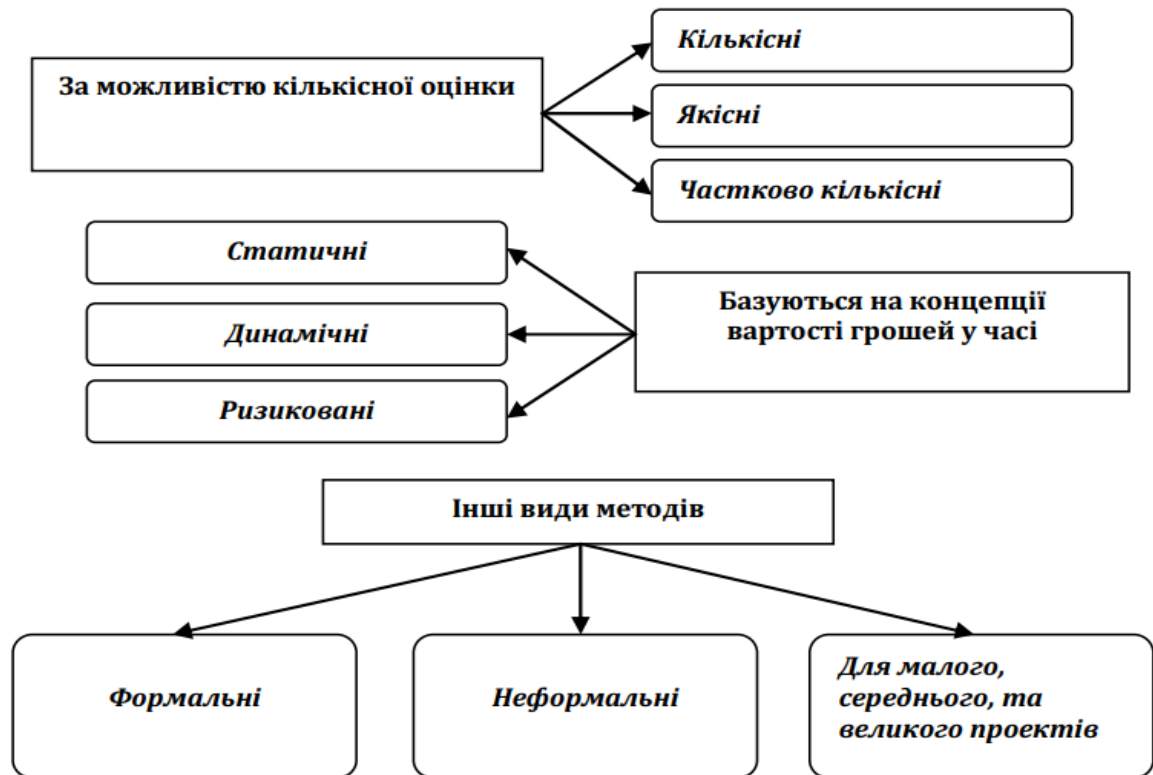

Рисунок 1.9 - Основні методи оцінки інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві за групами

Джерело: розроблено автором

Оцінки ефективності інвестиційних проектів поділяються на статичні і динамічні. Статичні оцінки, такі як коефіцієнт рентабельності інвестицій і термін окупності, часто використовуються для первинної оцінки проектів через їх простоту розрахунку. Однак вони мають значний недолік - не враховують зміну вартості грошей у часі.

Облікова норма прибутку (ARR) є показником, що оцінює середньорічний рівень чистого доходу на 1 грн інвестиції. Вона визначається без урахування фактору часу шляхом оберненого до простого терміну окупності інвестиційного проекту. Цей показник розраховується шляхом усереднення грошових потоків і відомий також як проста норма прибутковості, простий коефіцієнт прибутковості або коефіцієнт ефективності інвестицій. Він виражається у відсотках і показує відношення надходжень грошових коштів до початкової суми інвестиції. Облікова норма прибутку (ARR) розраховується за формулою 1.2.

$$ARR = \frac{CIF_{cp}}{IC} \times 100\%, \quad (1.2)$$

Де,

CIF_{cp} – показник середньорічного чистого прибутку;

IC – розмір початкових інвестицій за вирахуванням ліквідаційної вартості.

Не рекомендується враховувати рентабельність вартості грошей у часі при оцінці раціональності інвестицій. Основний недолік цього показника полягає в тому, що він не враховує зміну вартості коштів у часі. Для проєктів, де грошові потоки не розподіляються рівномірно протягом усього періоду, цей метод може надати неправильне уявлення про ефективність проєкту порівняно з проєктами з рівномірними потоками на початкових етапах. З цих причин рекомендується використовувати інші методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів, які враховують зміну вартості грошей у часі, особливо в конкретному інвестиційному кліматі.

Найбільш доцільно проводити оцінку економічної ефективності проєкту за допомогою динамічних оцінок, оскільки вони усувають недолік статичних методів і надають адекватну оцінку інвестиційного проєкту. Серед таких динамічних показників можна виділити наступні:

- Чиста приведена вартість (NPV);
- Індекс рентабельності інвестицій (PI);
- Внутрішня норма рентабельності (IRR);
- Модифікована внутрішня норма рентабельності (MIRR);
- Дисконтований термін окупності (DPBP).

Ці методи дозволяють враховувати зміну вартості грошей у часі і використовуються для здійснення надійної оцінки ефективності інвестиційного проєкту.

«Характеризуючи механізми розрахунку ефективності інвестиційних проєктів, слід зазначити, що метод розрахунку чистої теперішньої вартості (NPV) ґрунтується на порівнянні величин вихідних інвестицій із загальною

сумою дисконтованих грошових надходжень, які генеруються величиною вихідних інвестицій протягом прогнозованого терміну. Якщо отриманий результат матиме вигляд $NPV > 0$, то проект варто прийняти. Якщо $NPV < 0$ проект слід прийняти, якщо $PIWACC > 0$ – проект варто прийняти, якщо $IRR > 0$ повністю повернені за рахунок генерованих проектом припливів коштів. Досить простим є алгоритм розрахунку коефіцієнта ефективності інвестицій (ARR), що визначає поширення та застосування цього показника на практиці» [96].

Метод дисконтованого строку окупності інвестицій (DPBP) схожий на метод розрахунку простого строку окупності, але враховує нерівноцінність грошових потоків, що виникають у різні моменти часу, що є недоліком простого методу. Основна умова для визначення дисконтованого строку окупності полягає у тому, щоб знайти момент часу, коли поточна вартість доходів, одержаних від проекту, дорівнює вартості інвестиційних витрат [97].

Міжнародний центр промислових досліджень ЮНІДО стандартизував методологію оцінки ефективності інвестиційних проєктів, призначену для техніко-економічного обґрунтування інвестицій у країнах, що розвиваються. Методика має на меті надання інструменту для оцінки якості інвестиційних пропозицій і сприяння стандартизації промислових техніко-економічних досліджень. Вона є уніфікованою формою обміну інформацією між фінансовими аналітиками, менеджерами та інвесторами. Аналіз за цією методикою включає показники чистої теперішньої вартості і внутрішньої норми прибутковості, що дозволяє отримати відносну оцінку інвестиційної привабливості проєкту [Череп А. В. Інвестознавство : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 398 с.].

Альтернативою у цьому контексті може бути впровадження нових інструментів управління інвестиційною діяльністю, що дозволить малим і середнім підприємствам не лише подолати негативні наслідки інтеграційних перетворень у сільському господарстві України, але й відкрити можливості для розвитку агробізнесу.

Впровадження системи управління проектами, запропонованої Інститутом управління проектами (США), є одним із інструментів, що може допомогти сільськогосподарським підприємствам в Україні. Ця система передбачає всебічний аналіз, вибір найбільш перспективних інвестиційних напрямів та успішну реалізацію обраних проектів. За її впровадження сільськогосподарські підприємства зможуть визначити основні напрями та шляхи розвитку, оцінити можливість практичної реалізації інвестиційних цілей, визначити обсяги та джерела фінансування, підібрати виконавців і постачальників через процедури торгів, конкурсів, тендерів тощо. Крім того, вони зможуть спланувати строки виконання проекту, скласти графік його реалізації та розрахувати необхідні ресурси, вирахувати кошторис і бюджет проекту, оцінити його економічну ефективність, спланувати та врахувати ризики, а також забезпечити контроль за ходом виконання проекту.

Отже, існує багато різних методів, критеріїв, показників і підходів до оцінки інвестиційних проектів, проте їх застосування варіюється залежно від індивідуальних особливостей і специфіки кожного конкретного проекту. Знайти універсальну методику обчислення економічної ефективності інвестиційних проектів практично неможливо. Тому ефективність інвестиційного проекту слід розглядати як співвідношення між витратами на його реалізацію (фінансовими, трудовими, технічними, науковими, інформаційними тощо) і отриманими вигодами (фінансовими, соціальними, екологічними, політичними тощо), з урахуванням часового фактору та мінімізації ризиків.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В ТОВ «СВІТАНОК СМ» БЕРЕЗОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Організаційна характеристика господарської діяльності сільськогосподарського підприємства

Дослідження щодо поточного стану управління інноваційними проектами в сільськогосподарському підприємстві можна провести на основі проведення аналізу його установчих документів та звітності.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області за своєю організаційно-правовою формою є товариством з обмеженою відповідальністю. Його повна назва - ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СВІТАНОК СТАРІ МАЯКИ.

Підприємство юридично зареєстроване за адресою: Україна, 66833, Україна, Березівський р-н, Одеська обл., село Старі Маяки, вулиця Центральна, будинок, 11.

Державна реєстрація товариством з обмеженою відповідальністю «СВІТАНОК СМ» відбулася 21 грудня 2001, з присвоєнням коду за ЄДРПОУ 03766582. Підприємство діє на ринку вже майже 22,5 роки, що свідчить про його багатий досвід у веденні господарської діяльності.

Розмір статутного капіталу ТОВ «СВІТАНОК СМ» становить 10000,00 грн.

Товариство з обмеженою відповідальністю «СВІТАНОК СМ» заєстровано платником ПДВ і станом на 16.06.2024 має дійсне свідоцтво платника ПДВ. ТОВ «СВІТАНОК СМ» є самостійним підприємством, яке здійснює свою господарську діяльність за своїм Статутом.

ТОВ "СВІТАНОК СМ" знаходиться в Південній агро-кліматичній зоні

лісостепу. Однією з ключових особливостей цієї зони є помірно-континентальний клімат, що характеризується недостатнім рівнем вологості та тепла. Цей клімат створює сприятливі умови для вирощування різних сільськогосподарських культур. Тривалість холодного періоду в середньому складає 101 день, а теплого - 265 днів. Річна кількість опадів коливається в межах від 565 до 575 мм, основна частина яких припадає на літній період. Вегетаційний період триває у середньому 202 дні. Ґрунти на території ТОВ «СВІТАНОК СМ», включають опідзолені чорноземи, глибокі мало гумусні чорноземи та темно-сірі опідзолені ґрунти.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» знаходиться в селі Старі Маяки Березівського району в Одеській області.

Розташування сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ» має вагому територіальну перевагу. Поруч знаходяться зручні транспортні вузли, що сприяють ефективній реалізації логістичних і торгівельних операцій. Дороги до сільськогосподарського підприємства в задовільному стані з твердим покриттям, що гарантує своєчасне постачання сировини та відправлення готової продукції для зберігання в зерноскладах перед подальшою реалізацією. Інфраструктура надає підприємству визначені переваги у виробничій та комерційній діяльності, забезпечуючи його конкурентоспроможність на ринку.

ТОВ "СВІТАНОК СМ" встановлює взаємовигідні відносини з іншими підприємствами, організаціями та індивідуальними особами шляхом укладення контрактів. Вони гарантують, що господарська та інша діяльність підприємства здійснюється без втручання з боку державних або інших органів та їхніх службовців, відповідно до умов контрактів. Однак у рамках встановлених законодавчих обмежень державні органи мають право проводити контроль за діяльністю підприємства. Таким чином, підприємство забезпечує свою господарську діяльність, узгоджену з контрактними обов'язками, і зберігає незалежність від урядового втручання, забезпечуючи при цьому відповідність всім вимогам і законодавчим нормам.

Основна сфера діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ» включає в себе вирощування зернових та бобових культур (за винятком рису), а також культивування насіння олійних культур, відповідно до класифікації згідно з КВЕД 01.11. Підприємство виробляє насіння пшениці, ячменю, гороху, фацелії і спельти, включно з очисткою, займається сертифікацією, фасуванням в мішки та біг-беги для продажу сільгоспвиробникам. Для захисту насіннєвого матеріалу в виробництві застосовуються препарати лідерів галузі Syngenta, Basf, Bayer. Також агенти ТОВ «СВІТАНОК СМ» займаються наданням агрономічної підтримки з посівом та прибиранням врожаю підприємствам, які використовують насіння ТОВ «СВІТАНОК СМ».

Додатково ТОВ «СВІТАНОК СМ» здійснює допоміжну діяльність у рослинництві КВЕД 01.61. Крім того, підприємство займається діяльністю з вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників КВЕД 01.25, відтворення рослин КВЕД 01.30, обробляє насіння для відтворення КВЕД , 01.64, оптовою торгівлею зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин КВЕД 01.25, а також має вантажний автомобільний транспорт КВЕД 49.41, що характеризує різноманітність напрямів господарської діяльності досвідченого аграрного підприємства.

Тобто, ТОВ «СВІТАНОК СМ» поєднує декілька напрямків роботи, від первинного насінництва задля поєднання переваг новітніх наукових досягнень із можливостями сучасної індустрії насінництва до виробництва і продажу високоякісного насіння.

Керівником сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ» є Назаренко Олександр Андрійович, який виступає підписантом та може вчиняти дії від імені юридичної особи, у т. ч. підписувати договори задля вчинення дій від імені Товариства у відносинах з податковими та іншими державними органами з правом підписання документів, представляти інтереси Товариства в судах загальної юрисдикції будь-якої ланки для захисту інтересів Товариства з правом підписання документів. На нього

покладено відповідальність з керівництва сільськогосподарським підприємством, також він є його представником перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами чи їх об'єднаннями. Керівник має право укладати угоди та виконувати інші юридично значущі дії від імені сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ» відповідно з чинним законодавством України. У випадках та за необхідністю він також має право делегувати у письмовій формі свої обов'язки до одного з членів товариства або найманому робітнику, який працює за контрактом.

Також в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК СМ» працюють додаткові посадові особи, які мають відповідальність яких пов'язана з тактичним та операційним управлінням. Організаційна структура управління в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК СМ» наведено на рис. 2.1.

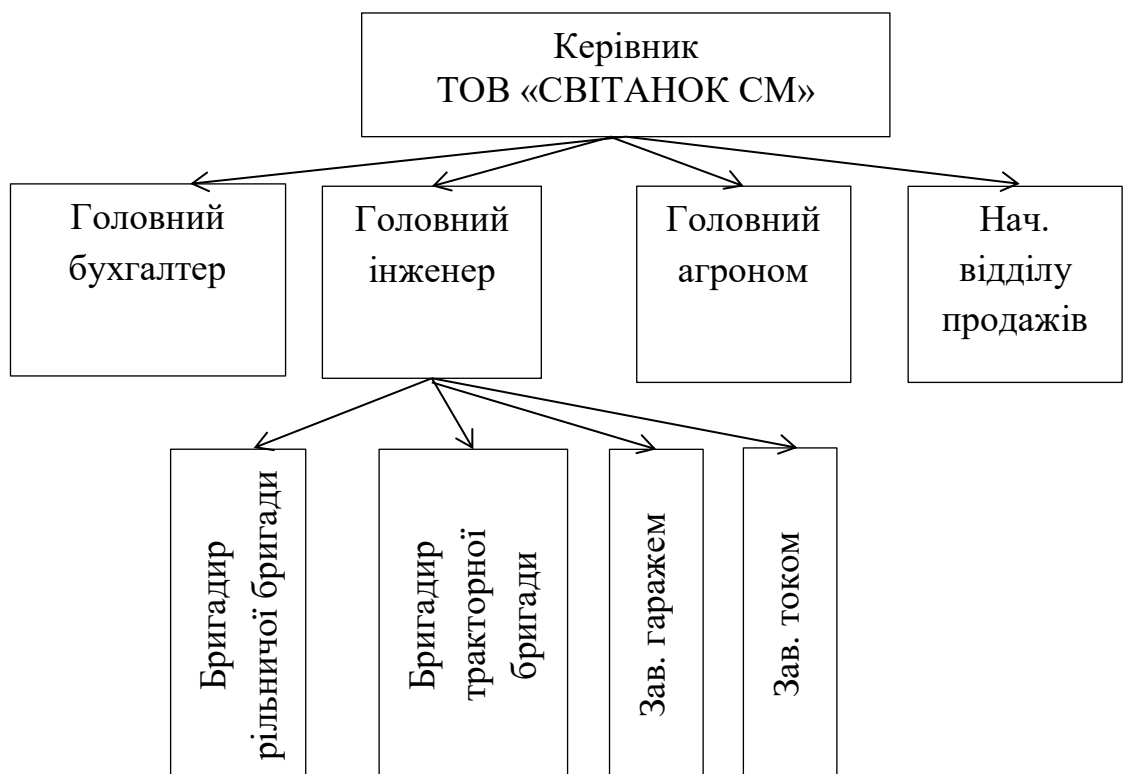

Рисунок 2.1. – Організаційна структура управління в ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Джерело: складено автором згідно штатного розкладу ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Згідно з рисунком 2.1 можна визначити, що в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК СМ» належить до лінійного типу, вона має малу розгалуженість та складається з п'яти управлінських посад, які розділені за функціональним принципом.

Отже, головний бухгалтер відповідає за здійснення повного обліку та контролю за фінансами, матеріальними цінностями та основними засобами. Він також забезпечує своєчасне реєстрування операцій, пов'язаних із рухом цих активів. Водночас, головний бухгалтер виконує функції економіста, спрямовані на організацію планово-економічної діяльності господарства, проведення аналізу та пошуку шляхів оптимізації виробничо-господарських процесів в межах господарства.

Головний агроном забезпечує виконання агротехнічних операцій, визначає їхню своєчасність та технологічну доцільність, включаючи підготовку та обробку ґрунту, використання обриву та засобів захисту рослин, управління насіннєвим матеріалом, збирання урожаю та інші аспекти.

Заступник голови відповідає за забезпечення організації та контролю діяльності фермерського господарства, спрямованої на забезпечення якісного технічного обслуговування його галузей та операцій. Також він має відповідальність за технічний стан машинно-тракторного парку, забезпечення його запчастинами, нафтопродуктами та іншими матеріалами, що фактично відповідає виконанню функцій головного інженера.

Управління операційними процесами в фермерському господарстві відбувається відповідно до визначень нормативних актів, таких як Статут, регулятивні документи, а також угоди щодо оренди землі і майна, а також контракти на постачання матеріально-технічних ресурсів. Організація відправлення готової сільськогосподарської продукції та постачання матеріалів регламентується наявністю логістичних маршрутів, що охоплюють всі виробничі підрозділи господарства.

Основним активом ТОВ «СВІТАНОК СМ» є його земельні ресурси,

зокрема, сільськогосподарські угіддя. Підприємство має у приватній власності 1094 земельні ділянки, за цільовим призначенням для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Загальна площа земельних ресурсів у виробничій діяльності складає 3560 Га, 100% земельного банку сільськогосподарського підприємства розташовано в Березівському районі Одеської області.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» пропонує а 2023 році наступні сорти сільськогосподарських культур (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Сорти сільськогосподарських культур ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Сорт	Репродукція	Вартість насіння, тис.грн. (з ПДВ)
Пшениця м'яка озима врожаю 2023 року		
Гейзер	Супер Елітна	14
Громада	Супер Елітна	14
Катруся одеська	Супер Елітна	14
Октава одеська	Супер Елітна	14
	Елітна	11
Дачнянка	Супер Елітна	14
	Елітна	11
Мудрість одеська	Супер Елітна	14
	Елітна	11
Клад	Супер Елітна	14
	Елітна	11
Шестопалівка	Елітна	11
Пшениця м'яка озима врожаю 2022 року		
Зиск	Елітна	10
Злагода одеська	Елітна	10
Перевага	Елітна	10

Джерело: складено автором за [<https://svitanoksm-seeds.com.ua/prajis-lyst/>]

Флагмани продажів ТОВ «СВІТАНОК СМ» є: насіння озимої пшениці «Дачнянка», «Октави одеської», «Мудрісті одеської», «Шестопалівки», «Гейзеру», «Зиску», «Громади», «Кладу», «Злагоди», «Переваги».

Досвід ТОВ «СВІТАНОК СМ» з виробництва, обробці та продажів насіння є гарантією плідної співпраці зі сейкхолдерами підприємства.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» комбінує знання з ведення сільськогосподарського

господарства з розумінням вимог виробників, щоб здійснювати продажі конкурентоздатного насіння, задля створення умов щодо максимального використання продуктивності землі, зберігаючи доступною та привабливою ціну насіння.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» використовує інноваційні підходи щодо біологічних досліджень, задля розвитку можливостей гнучких технологій, які мають покращувати врожайність та потенціал насіння із зміною правил гри.

Перевагами діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ» є:

- можливість придбання насіння від селекціонера і безпосередня консультативна допомога при вирощуванні;
- придбання насіння обробленого на обладнанні виробника Dorez, з можливістю покупця обрати протруювач;
- оформлення дозвільної документації на насіння, відповідно до діючого законодавства;
- забезпечення виконання укладених договорів.

ТОВ «СВІТАНОК СМ» пропонує найкраще українське насіння, яке:

- відноситься до сортів, створених провідними українськими науковцями;
- адаптується до різних умов вирощування;
- обробляється на якісному насіннеочищувальному обладнанні від Dorez;
- має всі необхідні дозвільні документи, зокрема сертифікати;
- реалізується досвідченими менеджерами, що унеможливорює будь-які проблеми з документальним оформленням.

Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «СВІТАНОК СМ» включає оцінку фінансових показників і економічних параметрів для визначення стабільності, ефективності та перспектив розвитку. Використовуються різні методи, зокрема фінансові звіти, розрахунки рентабельності та ліквідності. Оцінка охоплює аналіз сільськогосподарської діяльності, ринкового середовища, конкурентоспроможності та стратегічного планування для оптимального використання ресурсів і досягнення фінансової стійкості.

У ході комплексного аналізу ТОВ «СВІТАНОК СМ» було розглянуто склад, структура та розподіл сільськогосподарських культур, що вирощувалися товариством на протязі трьох років 2020-2022 р.р. (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2. - Розподіл сільськогосподарських культур, які вирощувалися в ТОВ «СВІТАНОК СМ» за складом та структурою 2020-2022 р.р, га.

Назва сільськогосподарської культур	га.			Відхилення 2022 р. / 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс.	%
Зернові й зернобобові у т. ч.:					
Пшениця озима	3150,42	3221,42	2961,81	-188,6	-5,99
Ячмінь озимий	820,56	850,77		-820,6	-100,00
Кукурудза	256,12	293,11	234,69	-21,43	-8,37
Культури зернобобові у т.ч.:					
горох	265,12	359,79	194,06	-71,06	-26,80
Технічні у т.ч:					
Соняшник	2648,25	2885,40	2747,88	99,63	3,76
Ріпак озимий			1238,88	1238,9	-
Кормові культури у т.ч.					
Трави однорічні	45,12	-	44,11	-1,01	-2,24
Насіння культур кормових інших	-	50,0	-	0	-
Всього культури сільськогосподарські, га	7185,60	7660,49	7421,43	165,2	2,28

Джерело : складено автором згідно звітності ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Аналіз динаміки площ посівів сільськогосподарських культур ТОВ «СВІТАНОК СМ» за період 2020-2022 років, наведений в табл. 2.2, демонструє різноманітні зміни в структурі посівних площ, що відображають адаптацію підприємства до ринкових умов, агрокліматичних змін та стратегії оптимізації ресурсів.

Загальна площа посівів за цей період зросла на 2,31%, що свідчить про розширення виробничих можливостей підприємства. У 2020 році загальна площа складала 7185,60 га, у 2021 році збільшилась до 7660,49 га (+6,61%), а в 2022 році зменшилась до 7421,43 га (-3,12% порівняно з 2021 роком). Це може бути обумовлено оптимізацією посівних площ та концентрацією на більш продуктивних культурах.

Пшениця озима показала незначне скорочення площі посівів на 5,99% у 2022 році порівняно з 2020 роком. Площі зменшились з 3150,42 га у 2020 році до 2961,81 га у 2022 році. Це зменшення може бути пов'язане з оптимізацією використання землі та перерозподілом ресурсів на інші, можливо, більш рентабельні культури.

Ячмінь озимий взагалі зник з посівних площ у 2022 році, зменшившись з 820,56 га у 2020 році до нуля у 2022 році. Це свідчить про значну зміну стратегії вирощування культур, можливо, через економічні або агротехнічні причини.

Кукурудза також показала зменшення площі посівів на 8,37% у 2022 році порівняно з 2020 роком, з 256,12 га у 2020 році до 234,69 га у 2022 році. Це може бути результатом змін у попиті на цю культуру або інших факторів, таких як кліматичні умови.

Горох зменшився на 26,80%, з 265,12 га у 2020 році до 194,06 га у 2022 році. Це суттєве скорочення може вказувати на зниження рентабельності або проблеми з вирощуванням цієї культури.

Соняшник, навпаки, показав позитивну динаміку, збільшивши площу посівів на 3,76% з 2648,25 га у 2020 році до 2747,88 га у 2022 році. Це вказує на високу рентабельність цієї культури та стійкий попит на неї.

Ріпак озимий вперше був посіяний у 2022 році на площі 1238,88 га, що свідчить про диверсифікацію культур і можливість використання нових агротехнічних рішень.

Трави однорічні практично залишилися на тому ж рівні, зменшившись лише на 2,24% з 45,12 га у 2020 році до 44,11 га у 2022 році.

Насіння інших кормових культур було посіяно лише у 2021 році на площі 50,0 га, а в інші роки не висівалося. Це може вказувати на експериментальне або тимчасове використання цих культур.

Отже, ТОВ «СВІТАНОК СМ» демонструє гнучкість і адаптивність у своїй діяльності, коригуючи посівні площі відповідно до економічних умов, агрокліматичних змін та ринкових вимог. Зменшення площ посівів деяких культур, таких як пшениця озима, ячмінь озимий, кукурудза та горох, може свідчити про зміну стратегічних пріоритетів і пошук більш рентабельних культур. Збільшення площ посівів соняшнику та введення нової культури ріпаку озимого свідчить про спрямованість підприємства на підвищення рентабельності та диверсифікацію агровиробництва. Загальне збільшення посівних площ вказує на розширення виробничих можливостей та потенціалу для подальшого розвитку.

Таким чином, ТОВ «СВІТАНОК СМ» продемонструвало здатність ефективно управляти своїми ресурсами, адаптуючи структуру посівних площ для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності на аграрному ринку.

Аналіз динаміки показників ефективності використання ресурсів в ТОВ «СВІТАНОК СМ» за період 2020-2022 років демонструє значні зміни у продуктивності, прибутковості та ефективності управління ресурсами. Наведена таблиця 2.3. показує, як ці показники змінювались протягом цього періоду. Площа сільськогосподарських угідь залишалася стабільною протягом аналізованого періоду, складаючи 3560 га, що забезпечує постійність земельного ресурсу підприємства. Середньорічна чисельність робітників зросла на 4,08%, з 49 осіб у 2020 році до 51 особи у 2022 році. Це збільшення може свідчити про розширення діяльності або необхідність додаткової робочої сили для реалізації виробничих планів.

Таблиця 2.3 - Аналіз ефективності використання ресурсів в ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Показники	Роки			Відхилення 2022р./2020 р.	
	2020	2021	2022	Абс.	%
Площа сільськогосп-угідь, га	3560	3560	3560	-	-
Середньорічна чис-ть робіт-ків, осіб	49	49	51	2	4,08
Приходиться на одного середньорічного працівника ріллі, га	72,65	72,65	69,80	-2,85	-3,92
Валова продукція, тис. грн.	93598,00	183038,00	204558,00	110960,00	118,55
Прибуток, тис.грн.	-17055,00	58127,00	64481,00	81536,00	-478,08
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	21198,00	15723,00	36195,00	14997,00	70,75
Фондооснащеність, тис. грн./га	432,61	320,88	709,71	277,09	64,05
Фондовіддача, грн.	4,42	11,64	5,65	1,24	28,00
Фондоємність, грн.	0,23	0,09	0,18	-0,05	-21,87
Рівень рентабельності основних фондів, %	-0,80	3,70	1,78	2,59	-321,42

Джерело : складено автором згідно звітності ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Площа ріллі на одного працівника зменшилася на 3,92%, з 72,65 га у 2020 році до 69,80 га у 2022 році. Це вказує на підвищення інтенсивності використання трудових ресурсів. Валова продукція значно зросла на 118,55%, збільшившись з 93598,00 тис. грн. у 2020 році до 204558,00 тис. грн. у 2022 році. Такий ріст свідчить про успішність виробничих стратегій та збільшення продуктивності. Прибуток продемонстрував значне покращення,

збільшившись на 81536,00 тис. грн. Це свідчить про позитивні зміни в управлінні підприємством та підвищення його фінансової стабільності. Середньорічна вартість основних виробничих фондів зросла на 70,75%, з 21198,00 тис. грн. у 2020 році до 36195,00 тис. грн. у 2022 році. Це вказує на значні інвестиції в основні засоби виробництва.

Фондооснащеність зросла на 64,05%, що свідчить про покращення матеріально-технічного забезпечення підприємства. Фондовіддача збільшилася на 28,00%, вказуючи на підвищення ефективності використання основних фондів. Фондоємність зменшилася на 21,87%, що свідчить про більш ефективне використання основних фондів у процесі виробництва. Рівень рентабельності основних фондів також покращився, відобразивши зростання на 321,42%. Це свідчить про підвищення ефективності та прибутковості використання основних фондів підприємства.

Загалом, аналіз даних таблиці 2.3 показує, що ТОВ «СВІТАНОК СМ» за період 2020-2022 років значно покращило свої фінансово-економічні показники, підвищивши ефективність використання ресурсів. Це включає в себе збільшення валової продукції, прибутку, фондооснащеності та фондовіддачі. Підприємство змогло успішно адаптуватися до змін ринкових умов та забезпечити стабільний розвиток, що вказує на його стійкість та конкурентоспроможність.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства

Аналіз фінансово-економічного стану є важливим інструментом управління, який дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення, мінімізувати фінансові ризики і досягати стратегічних цілей розвитку.

Спочатку проведемо аналіз фінансових показників ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 рр., результати аналізу наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Фінансові показники ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. / 2020 р.,	
	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення	y %
Чист. дох. від реал-ції продукції, робіт, послуг, тис. грн	93598,0	183038,0	192337,0	98739,00	105,49
Собівартості реалізованої продукції, тис. грн.	86033,0	67405,0	96285,0	10252,00	11,92
Валовий прибуток (збиток), тис. грн	7565,0	115633,0	96052,0	88487,00	1169,69
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-17055,0	58127,0	64481,0	81536,00	-478,08
Вартість основних фондів, тис.грн.	21198,0	15723,0	36195,0	14997,00	70,75
Обсяги загальної земельної площі, га	3560	3560	3560	0	0
Середня списочна кількості працівників, що зайняті в с/г, ос.	49	49	51	2	4,08
Показники розподілу валового прибутку фермерського господарства на:					
- 100 га с/г угідь, тис. грн.					
- 1000 грн осн-них фондів с/г признач., грн	356,74	7355,65	2653,22	2296,48	643,74
- 1 прац-ка, зайнятого в с/г, тис. грн	154,39	2359,86	1883,37	1728,98	1119,88
Показники розподілу чистого прибутку фермерського господарства на:					
- 100 га с/г угідь, тис. грн	-479,93	1633,88	1811,26	2291,19	-477,40
- 1000 грн. осн-них фондів с/г признач-ня, грн	-804,29	3698,09	1781,92	2586,21	-321,55
- 1 прац-ка, зайнятого в с/г, тис. грн	-348,06	1186,27	1264,33	1612,39	-463,25
Рівень рентабельності с/г, %	-19,82	86,26	66,97	86,79	-437,89

Джерело : складено автором згідно звітності ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Аналіз фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства є процесом систематичного оцінювання його фінансових та економічних показників з метою з'ясування поточного стану, ефективності управління та можливостей для подальшого розвитку. Основними цілями аналізу є забезпечення фінансової стійкості підприємства, виявлення фінансових проблем і ризиків, а також формулювання рекомендацій для покращення фінансово-господарської діяльності.

Аналіз фінансових показників ТОВ «СВІТАНОК СМ» наведений в таблиці 2.5 представляє ключові фінансові показники період з 2020-2022 роки. Аналіз даних вказує, що чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг значно зрос у 2022 році порівняно з 2020 роком на 105,49%, що свідчить про позитивні зміни у виробничих та комерційних процесах підприємства. Збільшення чистого доходу є результатом підвищення обсягів продажу та оптимізації цінової політики.

Собівартість реалізованої продукції також зросла у 2022 році на 11,92% порівняно з 2020 роком. Це вказує на збільшення витрат на виробництво, можливо, через інфляційний тиск або інші економічні чинники. Потребує уваги подальший аналіз причин зростання собівартості.

Валовий прибуток значно зрос у 2022 році на 1169,69% порівняно з 2020 роком. Це свідчить про високу ефективність виробництва та оптимізацію витрат. Чистий прибуток також показав значний ріст, збільшившись на 478,08%. Однак важливо звернути увагу на стабільність таких показників у майбутньому.

Вартість основних фондів зросла на 70,75%, що свідчить про інвестиційну активність підприємства. Це сприяло покращенню виробничих можливостей та збільшенню їх рентабельності.

Рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності значно покращився у 2022 році, досягнувши 66,97%. Це є позитивною динамікою, що вказує на ефективне використання ресурсів та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Показники розподілу валового та чистого прибутку на одиницю виробничих ресурсів показали значне зростання у 2022 році. Це свідчить про підвищення ефективності управління ресурсами та оптимізацію витрат.

Отже, аналіз фінансових показників ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 роки показує значне поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. Збільшення доходів, прибутковості та інвестицій у розвиток є позитивними трендами, що свідчать про успішне управління підприємством. Однак необхідно продовжувати моніторити показники собівартості та зберігати стабільність прибутковості для подальшого росту і стійкості підприємства на ринку.

Надалі доцільним буде провести аналіз фінансових результатів діяльності фермерського господарства «Елітне Плюс» за 2020-2022 р.р., результати якого наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6. - Аналіз фінансового стану ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 р.р.

Показник	Рік, тис.грн.			Абс. відх., тис. грн	у %
	2020	2021	2022		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	93598,0	183038,0	192337,0	98739,00	105,49
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	86033,0	67405,0	96285,0	10252,00	11,92
Валовий прибуток	7565,0	115633,0	96052,0	88487,00	1169,69
Чистий фінансовий результат	-17055,0	58127,0	64481,0	81536,00	-478,08

Джерело : складено автором за звітністю ФГ «Елітне Плюс»

Аналіз фінансових показників ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 роки надає важливу інформацію про його фінансовий стан та ефективність управління ресурсами, який вказує на декілька ключових аспектів фінансового здоров'я підприємства.

По-перше, чистий дохід від реалізації продукції значно зрос на 105,49%, що свідчить про успішність маркетингових стратегій та підвищену продуктивність сільськогосподарського виробництва. Це свідчить про збільшення обсягів продажу продукції та покращення управління витратами.

По-друге, собівартість реалізованої продукції зросла на 11,92%, що може бути зумовлено зростанням цін на сировину та матеріали, а також збільшенням витрат на операційну діяльність підприємства. Це варто враховувати при плануванні наступних фінансових періодів для оптимізації виробничих процесів.

По-третє, валовий прибуток збільшився на 1169,69%, досягнувши значення 96052,0 тис. грн. Це свідчить про високий рівень ефективності виробництва та вдалий контроль за витратами.

По-четверте, чистий фінансовий результат показав значний позитивний розвиток, збільшившись на 81536,0 тис. грн або на 478,08%. Це є результатом комплексного підходу до фінансового управління та стратегічного планування розвитку підприємства.

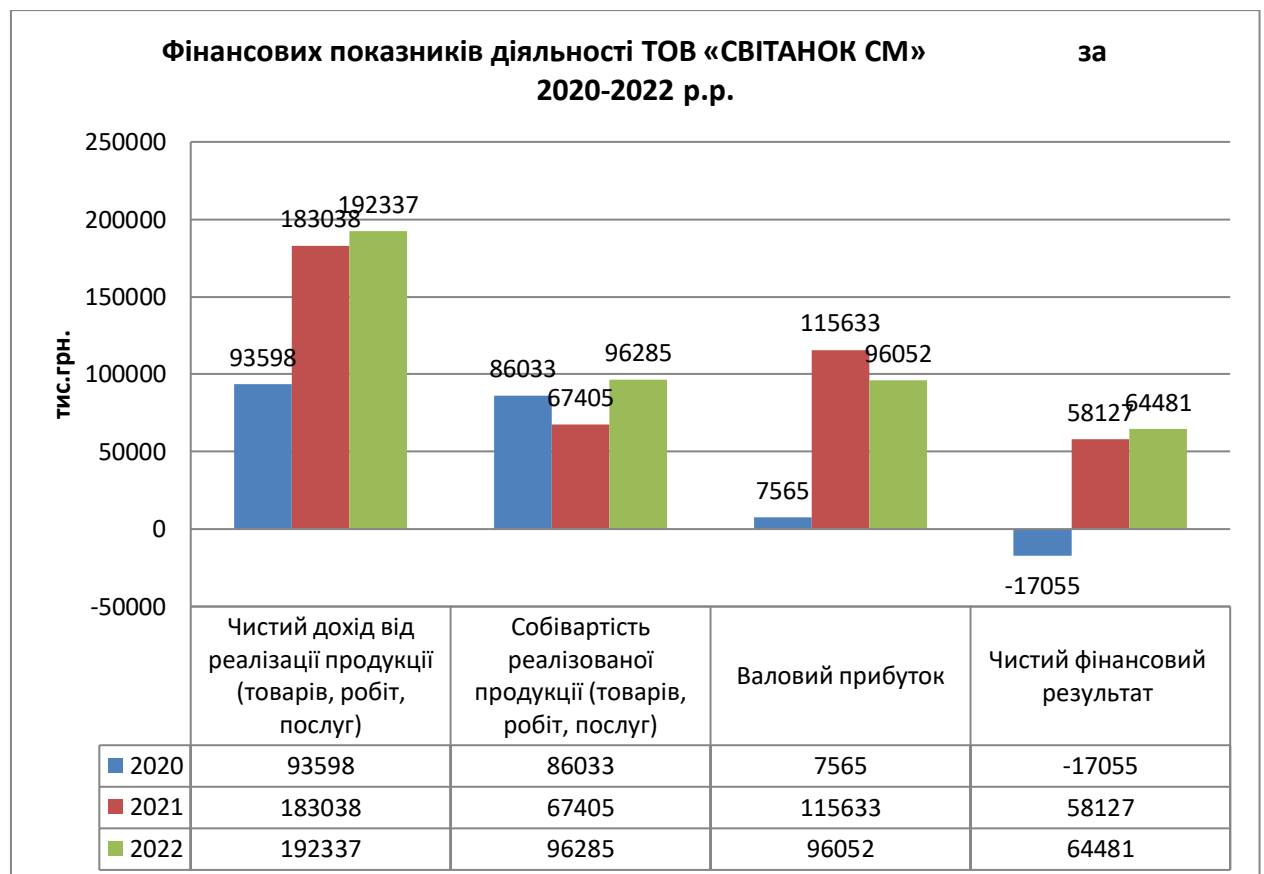

Рисунок 2.2. - Фінансові показники ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 р.р.

Джерело : складено автором за звітністю ФГ «Елітне Плюс»

Загалом, отримані результати свідчать про стабільний розвиток ТОВ «СВІТАНОК СМ» та його здатність ефективно використовувати ресурси для досягнення фінансових цілей. Позитивна динаміка фінансових показників свідчить про потенціал для подальшого зростання та розвитку на ринку сільськогосподарських послуг.

Динаміку фінансових показників діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 р.р., показано в діаграмі на рис 2.2.

Таким чином, аналіз фінансових показників ТОВ «СВІТАНОК СМ» за 2020-2022 роки свідчить про значне поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. За цей період чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг зрос на 105,49%, валовий прибуток збільшився на 1169,69%, а чистий прибуток на 478,08%. Стабільний ріст вартості основних фондів (на 70,75%) свідчить про інвестиційну активність підприємства. Рентабельність сільськогосподарської діяльності досягла 66,97%, що підкріплює ефективне використання ресурсів. Позитивна динаміка показників розподілу валового та чистого прибутку свідчить про оптимізацію витрат та підвищення ефективності управління. Варто продовжувати моніторити собівартість та зберігати стабільність прибутковості для подальшого росту і стійкості підприємства на ринку..

2.3. Оцінка потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства

Оцінка потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства є складним процесом, який включає аналіз різних аспектів діяльності сільськогосподарського підприємства з метою ідентифікації можливостей для майбутнього розвитку та рекомендацій щодо інвестицій.

За період 2020-2022 років ТОВ «СВІТАНОК СМ» відзначилося

позитивною динамікою у зростанні чистого доходу, валового прибутку та чистого фінансового результату. Це свідчить про успішне управління підприємством та ефективне використання ресурсів у зазначений період.

У виробничих показниках ТОВ «СВІТАНОК СМ» відзначається позитивна динаміка у виробничих показниках протягом аналізованого періоду. Однак зниження рентабельності у 2022 році та зростання собівартості є сигналом для управління товариством щодо необхідності коригування стратегій виробництва та управління витратами.

Для оцінки потенціалу проектно-інвестиційного розвитку ТОВ «СВІТАНОК СМ» важливо з'ясувати, наскільки активно підприємство використовує сучасні інвестиційні підходи, застосовує нові технології та проводить науково-дослідну роботу для поліпшення виробничих процесів і забезпечення стійкості на ринку у довгостроковій перспективі. PEST-аналіз є потужним інструментом для оцінки впливу політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на діяльність підприємства.

Використання PEST-аналізу для агросектору дозволяє виявити зміни в макросередовищі та оцінити тенденції, що можуть впливати на стратегічні рішення ТОВ «СВІТАНОК СМ». Політичні фактори розкривають інтенції держави щодо агросектора, економічні - розподіл та формування економічних ресурсів. Соціальні чинники ураховують вплив соціальних явищ на фермерське господарство, якість життя, рівень доходів та активність споживання. Технологічні фактори визначають можливості, що виникають внаслідок розвитку науки та техніки у сільському господарстві.

Головна мета PEST-аналізу - надання глибокого розуміння зовнішнього середовища підприємства, що дозволяє ефективно адаптуватися до змін і визначати стратегічні напрямки розвитку.

PEST-аналіз макросередовища в контексті оцінки потенціалу проектно-інноваційного розвитку ТОВ «СВІТАНОК СМ» представлено в таблиці 2.7. Цей аналіз дозволяє систематично оцінити вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на підприємство, спрямованість

державної політики у сфері аграрних технологій, економічні умови і тенденції, вплив соціальних аспектів на ринок та можливості, які виникають внаслідок науково-технічного прогресу у сільському господарстві.

Таблиця 2.7 - PEST-аналіз макросередовища відносно визначення потенціалу проектно-інвестиційного розвитку ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Р	Е
Нестабільність в політичній ситуації в країні, військовий стан (-) Зниження рівня впливовості органу державного нагляду на підприємство (+) Недосконалість нормативно-законодавчої бази (-) Стала державна політика щодо кредитування сільгоспвиробників (+) Обтяжувальне податкове навантаження (-) Рівень політичного захисту вітчизняних товаровиробників (+) Захист прав споживачів (+) Надійне трудове право (+) Державна допомога ВПО (+) Державне втручання в підприємницьку діяльність (-)	Високий курсу гривні щодо американського долара (-) Низький рівень інвестиційної привабливості українських підприємств (-) Економічна криза в Україні (-) Зростання рівня інфляції (-) Значна різниця в цінах на сільськогосподарську продукцію (-) Державні програми підтримки сільгосп виробників (+) Пільгове кредитування сільгоспвиробників (+)
С	Т
Зниження доходів населення через військові дії (-) Зниження демографічних показників (-) Еміграційна проблема через війну (-) Освітня криза в сільських територіях (-) Низький рівень медицини в сільських територіях (-) Поганий стан навколишнього середовища та екологічна криза через військові дії (-) Погіршення психо-емоційного стану населення через військові дії (-) Зниження життєвого рівня населення через військові дії (-) Об'єднання українського народу (+)	Поява нових об'єктів інвестиційної підтримки (+) Використання технологій 4.0 у виробництві (+) Розширення застосування ІТ-технологій та створення нових ІТ-продуктів (+) Державна підтримка щодо наукових розробок у сфері інновацій (+) Впровадження нових технологій в виробничу діяльність фермерських господарств (+) Державна підтримка та сприяння залученню інвестування в основні виробничі фонди сільгосппідприємств (+); Руйнування чи пошкодження матеріально-технічної бази сільгосппідприємств через військові дії (-).

Джерело: розроблено автором

Такий аналіз необхідний для визначення стратегічних напрямків розвитку ТОВ «СВІТАНОК СМ» в умовах змінюваного зовнішнього середовища, що дозволяє підприємству ефективно адаптуватися до змін та успішно впроваджувати інноваційні проекти.

Отже, за результатами PEST-аналізу (таблиця 2.7), ТОВ «СВІТАНОК СМ» виявилось, що на його діяльність впливає 17 негативних та 15 позитивних факторів. Умови економічної кризи, воєнної агресії Росії та зв'язані з нею проблеми, такі як значне зниження ВВП, погіршення умов проживання населення, еміграційні процеси та екологічні проблеми, є основними загрозами. В той же час існують позитивні аспекти, які включають державну підтримку сільгосппідприємств, захист прав споживачів та ініціативи зі створення інноваційних технологій. Ця оцінка дозволяє ТОВ «СВІТАНОК СМ» готуватися до можливих ризиків і використовувати можливості зовнішнього середовища для свого успішного розвитку.

Ефективна оцінка внутрішнього та зовнішнього середовища є критично важливою для успішного функціонування будь-якого підприємства. Виявлення зовнішніх факторів дозволяє підприємствам ефективно адаптуватись до змін у середовищі і знаходити нові можливості для розвитку. Для досягнення цієї мети рекомендується використовувати PEST-аналіз для оцінки політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, а також SWOT-аналіз для аналізу внутрішніх сильних і слабких сторін підприємства, а також зовнішніх можливостей і загроз.

SWOT-аналіз є важливим інструментом для зменшення ризиків і максимізації можливостей. Цей аналіз дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони підприємства, а також потенційні можливості та загрози, що впливають на його діяльність. В таблиці 2.8 представлено SWOT-аналіз діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ», який відображає внутрішні переваги і недоліки компанії, а також зовнішні можливості та загрози, що потребують уваги та аналізу.

Таблиця 2.8. - SWOT-аналіз діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ»

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
1. Висока репутація як надійний та стабільний партнер. 2. Достатній рівень фінансового забезпечення. 3. Виробництво екологічно чистої продукції. 4. Використання передових сортів насіння зернових культур, що дають високі врожаї. 5. Постійне підвищення рівня виробництва продукції. 6. Використання строкових трудових договорів для персоналу та робітників під час сезонних робіт. 7. Достатня забезпеченість основними фондами для забезпечення виробничих процесів. 8. Привабливість для інвесторів та кредиторів завдяки стабільній роботі та перспективним можливостям.	1. Великі витрати на виробництво, що впливають на фінансову ефективність підприємства. 2. Темпи зростання, які залишаються нижчими за середній рівень у галузі. 3. Недостатній рівень прибутковості, що обмежує фінансові можливості компанії. 4. Недосконалість стратегічного планування, що може призводити до неефективного управління ресурсами. 5. Відсутність інноваційного обладнання та технологій, що призводить до значного зносу основних виробничих активів. 6. Низький рівень оплати праці, що може призвести до зниження мотивації персоналу та збільшення текучості кадрів. 7. Недостатній рівень спеціалізації сільськогосподарського виробництва за різними напрямками, що обмежує конкурентоспроможність на ринку. 8. Обмежений доступ до інвестиційного ресурсу та високий рівень вартості кредитних ресурсів, що ускладнює фінансування розвитку підприємства. 9. Відсутність можливості перенавчання та підвищення кваліфікації співробітників через малу кількість персоналу у штатному розкладі. 10. Використання застарілих методів організації виробничої діяльності, що може уповільнювати розвиток інновацій в компанії.

продовження таблиці 2.8	
Можливості:	Загрози:
1. Підвищення якості виробництва продукції за допомогою використання нових технологій та підходів. 2. Можливість зниження собівартості продукції та послуг шляхом оптимізації виробничих процесів і використання ефективних ресурсів. 3. Розширення ринку збуту продукції господарства шляхом встановлення нових дистрибуційних каналів та розвитку експортних можливостей. 4. Можливість впровадження інноваційних технологій та оновлення основних фондів для підвищення ефективності виробничих процесів. 5. залучення нових груп покупців та клієнтів шляхом розробки і продажу нових продуктів або розширення асортименту. 6. Управління виробничою діяльністю з використанням сучасних форм і методів, таких як Lean Management або Agile, для підвищення продуктивності та якості. 7. Навчання персоналу та робітників через організацію регулярних навчальних курсів та тренінгів для підвищення кваліфікації і розвитку професійних навичок. 8. Створення продуктивної системи оплати праці для мотивації персоналу і залучення талановитих співробітників. 9. Застосування програм лізингу та пільгового кредитування для здійснення інвестицій у розширення виробничих потужностей та модернізацію обладнання. 10. Можливість використання технологій 4.0 у виробництві 11. Можливість участі в державних програмах підтримки сільгосп виробників	1. Підвищення рівня інфляції в Україні, що може призвести до зростання витрат на виробництво та зменшення прибутковості. 2. Збільшення кількості конкурентів на ринку, що може призвести до зниження цін на продукцію і збільшення конкуренції. 3. Ризики втрат врожаю, готової продукції чи виробничих фондів через військові дії, що можуть спричинити значні фінансові втрати. 4. Скорочення темпів росту ринку сільгосппродукції та обмеженість експорту, що може вплинути на обсяги продажів і прибутковість компанії. 5. Складні умови щодо укладання нових договорів з постачальниками та покупцями, що може призвести до затримок у виконанні угод і зменшення обсягів продажів. 6. Політична нестабільність та військові дії в країні, що можуть призвести до зниження споживчого попиту та економічної нестабільності. 7. Погіршення екологічної ситуації в країні через ведення військових дій, що може мати негативний вплив на умови вирощування сільськогосподарських культур. 8. Демографічна криза в Україні, що може призвести до зменшення ринкового попиту на продукцію підприємства. 9. Велика різниця в цінах на сільськогосподарську продукцію та енергоносії, що може призвести до зростання витрат на виробництво. 10. Підвищення процентних ставок по кредитам, що може призвести до збільшення фінансових витрат підприємства. 11. Підвищення податкового навантаження на прибуток банків, що може призвести до зменшення фінансових ресурсів компанії. 12. Низький рівень підтримки сільгосппідприємств з боку держави, що може ускладнити умови функціонування підприємства.

Джерело: розроблено автором

Цей інструментарій дозволяє підприємствам визначати оптимальні стратегії для досягнення конкурентних переваг на ринку, а також забезпечує належне управління ризиками і можливостями. Використання SWOT-аналізу сприяє розвитку ініціатив, які відповідають на сучасні виклики та можливості відповідно до змінюваного зовнішнього середовища.

У «СВІТАНОК СМ» є сильні сторони, такі як висока репутація як надійний та стабільний партнер, достатній рівень фінансового забезпечення, виробництво екологічно чистої продукції, використання передових сортів насіння зернових культур, постійне підвищення рівня виробництва, ефективне управління основними фондами та привабливість для інвесторів і кредиторів. Однак, існують і слабкі сторони, такі як великі витрати на виробництво, недостатній рівень прибутковості, недосконалість стратегічного планування, недостатня спеціалізація, обмежений доступ до інвестиційного ресурсу, низький рівень оплати праці, відсутність інноваційного обладнання та методів управління. Загрози включають підвищення інфляції, збільшення конкуренції на ринку, ризики військових дій, скорочення темпів ринку сільгосппродукції, складні умови укладання угод, політична нестабільність, погіршення екологічної ситуації, демографічна криза, велика різниця в цінах, підвищення процентних ставок та податкове навантаження, низький рівень підтримки від держави.

Отже, ТОВ «СВІТАНОК СМ» має значний потенціал для розвитку завдяки своїм сильним сторонам та можливостям, однак для максимізації цього потенціалу важливо ефективно керувати і мінімізувати впливи слабких сторін і загроз. Це вимагає прорахованих стратегій і інвестицій у нові технології, кваліфікацію персоналу та управлінські практики.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ В ТОВ «СВІТАНОК СМ» БЕРЕЗОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Пріоритетні напрями управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві

З метою пошуку пріоритетних напрямків управління інвестиційним проектами в сільськогосподарському підприємстві є пропозиція використання новітніх підходів та впровадження інноваційних технологій у виробничому процесі.

Вирішення проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва передбачає виявлення та максимальне використання наявних і перспективних можливостей господарської діяльності для поліпшення кінцевих результатів праці. Один з ключових стратегічних напрямків у цьому процесі - використання концепції smart-спеціалізації (розумної спеціалізації) та оновлення виробничих активів.

Smart-спеціалізація відображає підхід до спеціалізації, який базується на глибокому розумінні ринкових потреб і конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств. Це означає, що фермери повинні вибирати спеціалізацію, яка відповідає їхнім унікальним ресурсам і можливостям, а також враховує ринкові умови і тенденції.

Оновлення виробничих фондів включає в себе впровадження новітніх технологій, вдосконалення управлінських процесів та заміну застарілого обладнання. Це дозволяє підприємствам збільшити продуктивність праці, покращити якість продукції і знизити собівартість виробництва.

Таким чином, застосування smart-спеціалізації та оновлення виробничих фондів є стратегічними інструментами, які допоможуть

сільськогосподарським підприємствам досягти значного покращення ефективності і забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

Впровадження інновацій та цифрових технологій у сільському господарстві стало важливою складовою "Агробізнесу 4.0". Ці інновації включають в себе використання сенсорів, Internet of Things (IoT), штучного інтелекту (AI), аналітики даних та автоматизації процесів. Вони дозволяють сільському господарству підвищувати ефективність виробництва та знижувати витрати, зокрема шляхом точного внесення агрохімікатів та оптимізації поливу на основі зібраних даних в реальному часі.

Штучний інтелект та аналітика даних допомагають у вирішенні різних завдань, включаючи прогнозування росту рослин, виявлення хвороб та шкідників, а також оптимізацію сільськогосподарських процесів. Автоматизація процесів, також важлива складова "Агробізнесу 4.0", дозволяє знижувати витрати на робочу силу та підвищувати продуктивність.

Використання цих технологій не тільки сприяє підвищенню ефективності виробництва, але й сприяє сталому розвитку, зменшенню впливу на навколишнє середовище та підвищенню конкурентоспроможності агробізнесу.

Ще одним перспективним напрямком управління інвестиційними проектами є застосування практики strip-till в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК».

Технологія Strip-Till полягає в обробці ґрунту смугами, а не всього поля, що поєднує переваги традиційного обробітку з No-till. Цей метод особливо ефективний для вирощування соняшнику. Восени смуговий обробіток використовується для внесення мінеральних добрив (зазвичай P і K). Весною з використанням GPS смуги висіваються соняшником, а також вносяться азотні добрива і гербіциди. Цей підхід забезпечує рослини необхідними поживними речовинами на оптимальній глибині, мінімізуючи втрати. При використанні Strip-till на поверхні поля залишаються смуги стерні та рослинних решток, які виконують ґрунтозахисну функцію і

затримують сніг взимку, сприяючи накопиченню вологи. Водночас ґрунт в оброблених смугах швидше нагрівається навесні, що важливо для стрімкого старту і розвитку рослин (рис. 3.1) [98].

Рисунок 3.1 - Strip-till – ґрунтозахисна технологія, при якій ґрунт обробляють смугами. У більшості випадків одночасно з нарізанням смуг вносять добрива. Надалі насіння соняшнику висівають у ці смуги [98]

Багато сільських господарств в Канаді, США та Австралії успішно використовують технологію Strip-till без точного сигналу GPS, працюючи «на око». Головне в цьому методі - точно висівати культуру у смуги. Навіть українські фермери часто застосовують такий підхід, іноді навіть ті, хто використовує GPS, переходять до ручного методу через проблеми з безперебійним сигналом. Таким чином, навіть невеликі господарства можуть успішно використовувати технологію Strip-till і отримувати прибуток.

Сьогодні соняшник є однією з найбільш популярних культур серед українських аграріїв, яка стабільно приносить високий прибуток. Інвестиції в вирощування цієї культури з використанням технології Strip-till завжди будуть обґрунтованими, оскільки ця методика дозволяє знизити витрати,

спростити процеси роботи та підвищити рентабельність виробництва в цілому.

Практика обробки землі strip-till є досить ефективною для сільськогосподарського виробництва і відмінно підходить для застосування на підприємствах, таких як ТОВ "СВІТАНОК". Вона дозволяє досягти кількох важливих переваг (рис. 3.2).

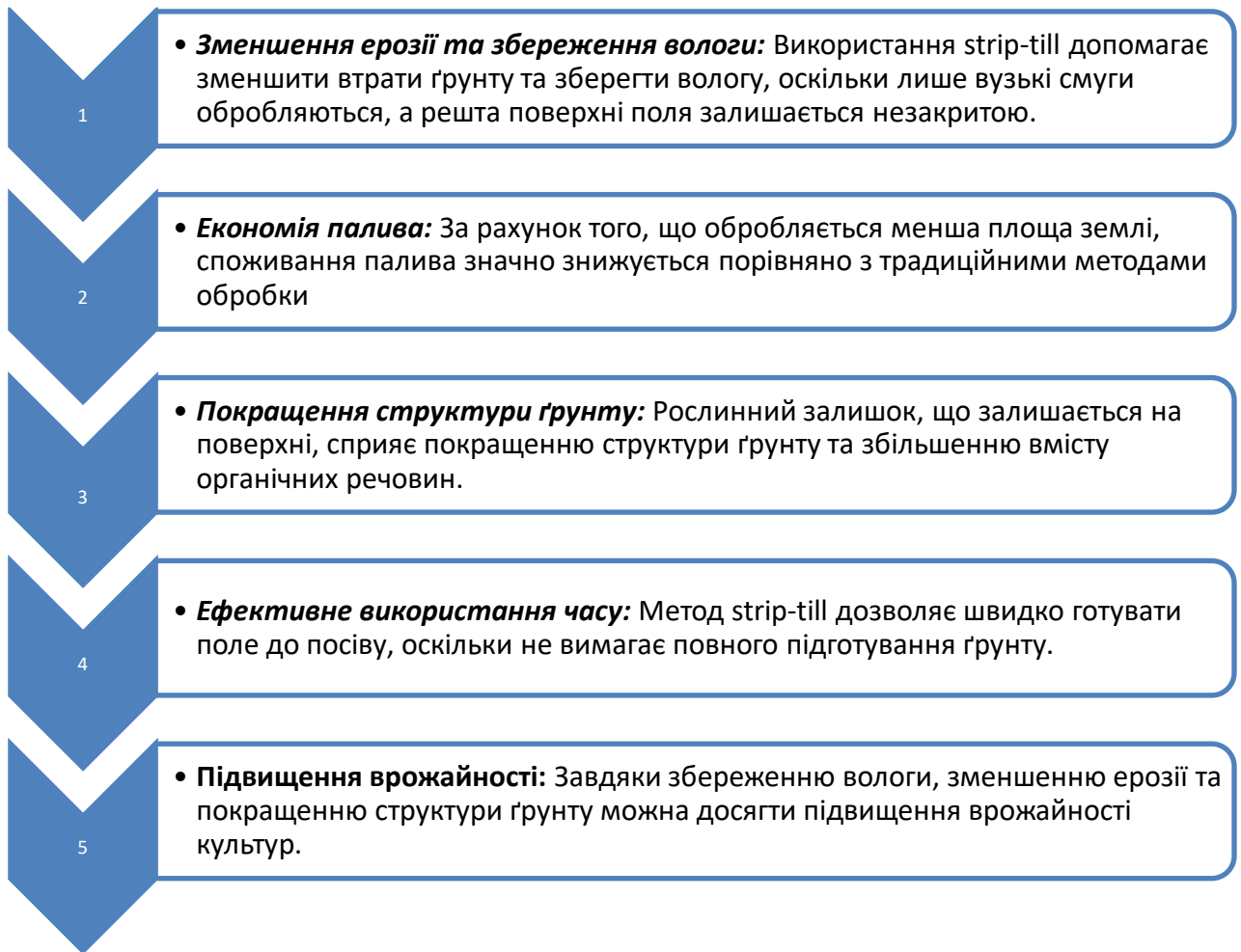

Рисунок 3.2 – Переваги впровадження практики обробки землі за технологію strip-till

Джерело: складено автором за [98]

Отже, в контексті ТОВ «СВІТАНОК» впровадження практики strip-till може сприяти оптимізації виробничих процесів, зменшенню витрат та покращенню екологічних показників сільськогосподарського виробництва.

Використання технологій no-till, mini-till і strip-till є ключовими заходами для енергозбереження в сільському господарстві. Ці методи оптимізують виробничі процеси, відмовляючись від традиційної оранки, зберігають структуру ґрунту та використовують рослинні рештки як мульчу. No-till передбачає відмову від оранки для збереження вологи, запобігання ерозії та підтримки родючості ґрунту. Mini-till зменшує частоту глибокої оранки, а strip-till обробляє лише смуги ґрунту в зоні ряду. Ці технології можуть знизити витрати пального на 20-80%, але вимагають спеціалізованого обладнання та кваліфікованого персоналу. Незважаючи на ці виклики, вони залишаються важливими для стратегії енергозбереження в агросекторі.

3.2. Концепція стратегії розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві

Соціально-економічний розвиток ТОВ «СВІТАНОК» залежить не лише від заходів, спрямованих на покращення результатів діяльності, але й від правильного визначення поточного рівня розвитку підприємства. На основі цього розробляються конкретні заходи, приймаються необхідні рішення та планується подальша діяльність. Для підвищення рівня соціально-економічного розвитку компанії потрібна об'єктивна оцінка поточного стану. Ефективне управління цим розвитком вимагає кількісної оцінки конкурентоспроможності, яка відображає вплив ключових зовнішніх факторів. Проте, така оцінка може мати недоліки, як-от суб'єктивність, обмеженість охоплення всіх факторів та нерівномірність характеристик діяльності різних суб'єктів.

Необхідно оптимізувати технології у галузі сільського господарства, зокрема у рослинництві. Це можна досягнути, забезпечуючи високу точність переміщення техніки та виконання агротехнічних операцій, з урахуванням

стану ґрунтів і посівів. Використання точного землеробства дозволяє зменшити витрати матеріалів шляхом уникнення "накладання" проходів техніки. Це досягається завдяки точному позиціонуванню техніки, використанню елементів автопілоту, а також точному визначенню потреб у внесенні ЗЗР чи добрив на основі моніторингу посівів.

У рослинництві, де ТОВ «СВІТАНОК» переважно займається вирощуванням зернових та олійних культур, стратегія розвитку повинна базуватися на використанні новітніх інноваційних технологій, таких як No-till та Strip-till. Важливим є також застосування високопродуктивної сільськогосподарської техніки Massey Ferguson, яка є значно економнішою та продуктивнішою в порівнянні з конкурентами. Крім того, варто впроваджувати у виробництво нові високоврожайні сорти сільськогосподарських культур, стійкі до захворювань та несприятливих погодних умов. Пошук ефективних шляхів отримання конкурентних переваг є ключовою умовою для формування та забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності підприємства. ТОВ «СВІТАНОК» повинно збільшувати обсяги виробництва та реалізації рентабельної продукції, відмовляючись від нерентабельних видів продукції. Для визначення перспектив підвищення ефективності роботи, необхідно розрахувати та проаналізувати конкурентний статус підприємства.

Стратегія є основою для відповідей на ключові питання щодо функціонування та розвитку сільськогосподарського підприємства, такі як галузь та ринок, на якому воно має працювати, розподіл обмежених ресурсів та методи конкурентної боротьби. Для ТОВ «СВІТАНОК» у галузі рослинництва рекомендується вибрати стратегію вибіркового розвитку, оптимізації витрат та диверсифікації виробничої діяльності. Зокрема, в рослинництві (головним чином вирощування зернових та олійних культур) пропонується використовувати інноваційні технології No-till і Strip-till, застосовувати високопродуктивну сільськогосподарську техніку Strip-Till Krios ST 6. Отже, пошук ефективних шляхів отримання конкурентних

переваг стає ключовою умовою для ефективного функціонування всього підприємства, спрямованого на збільшення обсягів прибуткового виробництва та підвищення рентабельності продукції.

Таблиця 3.4 - Стратегічні напрями розробки інноваційно-інвестиційного проекту ТОВ «СВІТАНОК»

Напрямки	Бал	Значущість
Виробничий:		
закупівля високопродуктивних основних фондів (техніка Strip-Till Krios ST 6)	6	9
впровадження No-, Mini- та Strip-till технологій	6	10
Реконструкція складського приміщення	3	6
Оновлення основних виробничих фондів	6	9
Плановий:		
контролювання операційних витрат господарства;	4	7
Планування оптимізації витрат підприємства	4	6
перспективні напрямки діяльності підприємства	5	7
Збутовий:		
Додавання асортименту продуктів підприємства	5	7
Активізація рекламної стратегії	4	7
Підвищення якісної характеристики продукції підприємства	5	6
Розробка системи знижок та бонусів для споживачів	5	5
Фінансовий:		
Залучення зовнішніх джерел інвестування	6	10
Доступність кредитування	6	10
Підвищення рівня обіговості обігових засобів	5	8
Ефективне управління внутрішніми ресурсами товариства та раціональне використання залученого фінансування.	6	8
Розробка напрямків для підвищення та розвитку рівня інвестиційної привабливості підприємства	7	9
Управління персоналом:		
Підвищення рівня кваліфікації робітників та персоналу підприємства	5	7
Підвищення рівня заробітної плати робітників та персоналу	6	8
Створення мотиваційної системи управління персоналом	5	7
Підвищення умов праці робітників та персоналу підприємства	4	6
Управлінський:		
Вдосконалення орг. структури управління підприємством;	4	6
Підвищення рівня кваліфікації управлінського складу підприємства	5	6
Впровадження нових форм щодо за якими здійснюється збір та обробка інформації в підприємстві	6	8

Джерело: побудовано та розраховано автором

Впровадження широкозахватних і комбінованих машинно-тракторних агрегатів у рослинництві є важливою стратегією для енергозбереження. Ці агрегати оптимізують виробничі процеси, зменшують кількість проходів техніки, скорочують час роботи і уникають зайвих переміщень. Вони дозволяють виконувати кілька операцій одночасно, що значно знижує витрати пального і підвищує енергоефективність. Подібні заходи можуть бути застосовані і в тваринництві. Усі заходи з енергозбереження мають унікальні особливості, що визначають їх ефективність та можливі побічні ефекти, які докладно розглянуто в таблиці 3.1.

Для ТОВ «СВІТАНОК» впровадження перерахованих заходів енергозбереження має значний потенціал для оптимізації витрат на пальне та підвищення загальної ефективності виробництва. Використання точного землеробства, no-till, mini-till та strip-till технологій, а також впровадження машинно-тракторних агрегатів з широким захватом і енергозберігаючих технічних засобів дозволить зменшити витрати на пальне до 70%, підвищити продуктивність праці та знизити собівартість продукції. Оптимізація виробничої логістики та заходи з моніторингу споживання енергоресурсів також сприятимуть зменшенню впливу на екосистему та підвищенню трудової дисципліни. Загалом, реалізація цих заходів допоможе ТОВ «СВІТАНОК» залишатися конкурентоспроможним на ринку та досягти сталого розвитку.

Відповідно можливе впровадження таких технологій у виробничу діяльність ТОВ «СВІТАНОК» вимагатиме розробки інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів, а саме купівлі ефективної сівалки Strip till застосування якої сприятиме підвищенню прибутковості сільськогосподарського підприємства.

Таблиця 3.1 – Оцінка прямого та додаткового ефекту від широкозахватних і комбінованих машинно-тракторних агрегатів у рослинництві

Заходи	Рівень скорочення витрат на пальне	Ефективність від впровадження та недоліки
Застосування точного землеробства	Скорочення витрат на пальне – 10-15% [41; 42.; 43]	Зниження собівартості, підвищення продуктивності праці, зменшення навантаження екосистеми; необхідність використання кваліфікованого персоналу; значні капіталовкладення
Впровадження no-till, mini-till та strip-till технологій	Скорочення витрат на пальне – 20-50 % Економія коштів на добриво до 50% [41; 43; 44; 45]	Зменшення витрат з оплати праці, подовження терміну експлуатації техніки; Є залежність від типу ґрунту, с.-г. культури та наявного технічного засобу Підвищення вмісту органічних речовин (гумусу); зниження об'ємну щільність ґрунту та опіру проникнення; підвищення коефіцієнту інфільтрації води
Впровадження машинно-тракторних агрегатів з широким і комбінованим захватом	Скорочення витрат на пальне - 20-70 % [41; 44]	Зменшення періоду виконання агро-технічних операцій, підвищення продуктивності праці, зниження собівартості; Потреба в погодженні з технічними параметрами і технологічними умовами
Впровадження енергозберігаючих технічних засобів виробництва	Скорочення витрат на пальне - 20-50 % [41]	Зниження собівартості продукції, зростання продуктивності; Необхідність в погодженні з технічними параметрами і технологічними умовами
Проведення оптимізації у виробничій логістиці	Скорочення витрат на пальне - 15-30 % [41; 39]	Зменшення обсягів переміщення технічних засобів, зниження собівартості, зменшення впливу на екосистему
Заходи щодо моніторингу та контролю споживання енергетичних ресурсів	Скорочення витрат на пальне - 10-30 % [41].	Підвищення трудової дисципліни, зниження собівартості продукції

Джерело: складено автором за [41; 42; 46; 43; 39; 44]

Активне впровадження рекомендованих заходів за всіма напрямками діяльності ТОВ «СВІТАНОК» можуть йому дозволити зайняти вищу позицію на ринку, надаючи йому ряд переваг.

Якщо всі аграрні підприємства забезпечать себе сучасною та високопродуктивною технікою та розширять обсяги виробництва продукції, ринок зазнає значних трансформацій: зниження собівартості та підвищення якості продукції, збільшення обсягів виробництва, підсилення конкуренції, стимулювання інновацій, розширення експортного потенціалу, покращення стійкості до кліматичних змін та екологічної відповідальності, підвищення загальної ефективності та створення нових робочих місць. Ці зміни сприятимуть розвитку аграрного сектору та забезпеченню сталого економічного зростання.

3.3. Обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві

Основне призначення ТОВ «СВІТАНОК» вирощування насіння зернових та олійних культур на площі понад 3560 га. Наявна зернозбиральна техніка, хоч і застаріла морально та фізично, але фермерське господарство стикається з проблемами, такими як часті поломки, які фінансово виснажують підприємство через високі витрати на ремонт та запчастини. Враховуючи недоцільність подальшої експлуатації наявної техніки, раціональніше її продати стороннім покупцям чи на запасні частини. Отримані кошти можна використати як першочерговий внесок для купівлі нової, економічно ефективнішої та продуктивнішої техніки. Застосування сучасної техніки дозволить господарству збільшити врожайність, зменшити

витрати на пальне та мастильні матеріали, скоротити час збору врожаю і надавати послуги іншим підприємствам.

Інноваційно-інвестиційний проект спрямований на оновлення машинно-тракторного парку ТОВ «СВІТАНОК» з метою зменшення виробничих витрат, підвищення врожайності, зниження собівартості рослинницької продукції та підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства.

В ТОВ «СВІТАНОК» площа ріллі складає 3560 га, тому для реалізації проекту з оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві для можливості впровадження технології Strip till для вирощування кукурудзи та соняшника.

Для цього планується придбати агрегат смугового обробку ґрунту Strip-Till Krios ST 6 з наступними характеристиками: рис. 3.3.

Strip-Till Krios - машина для смугового обробітку ґрунту, яка готує ґрунт під просапні культури, одночасно вносячи мінеральні добрива. Агрегат виробляє трьома турбо дисками ретельне розпушування землі.

Ширина захоплення - 4,2 м
 Продуктивність 3 га/год
 Швидкість максимальна 18 км/год
 Глибина обробки максимальна 20 см
 Ширина смуги, 15 – 25 см
 Норма висіву добрив 50 - 500 кг/га
 Об'єм бункера 750 л
 Маса агрегату 2800 кг
 Потужність трактора 150-200 л.с.

Рисунок 3.3 - Технічна характеристика агрегату смугового обробку ґрунту Strip-Till Krios ST 6

Джерело: складено автором за [102]

В ТОВ «СВІТАНОК» є свій власний машинно-транспортний парк, в якому є в наявності вітчизняна та імпортна техніка, однак для реалізації проекту впровадження технології Strip till для вирощування кукурудзи та соняшника необхідним є додаткове залучення агрегату смугового обробку, і можливо навігатору GPS, якого немає в наявності у підприємства. Тобто впровадження технології Strip till в ТОВ «СВІТАНОК» потребує до оснащення парку агрегатом смугового обробітку та навігатором.

З урахуванням додавання до машинно-тракторного парку ТОВ «СВІТАНОК» нового обладнання, підприємство матиме такий його склад: основний трактор (потужність 150 к.с) з навігатором, 2 допоміжні трактори (потужність 80 к.с.) та 10 одиниць сільськогосподарських машин.

Таблиця 3.2 - Експлуатаційно-технологічні показники основних засобів виробництва ТОВ «СВІТАНОК»

Назва основного засобу	Марка	Робоча швидкість км/год	Продуктивність змінна, га/год	Витрати палива, л/га	Ціна, тис.грн.
Трактор основний	CLASS Arion 640C	-	-	-	3100,0
Навігатор	CLASS Copilot S10	-	-	-	320,0
Трактор допоміжний	MT3-82.1	-	-	-	530,0
Борона дискова	АГК-4	10,0	3,8	7,0	450,0
Глибкорозпушувач	ГРС-2	8,0	1,4	16,0	112,0
Культиватор	КПГ-6	10,0	5,4	5,0	350,0
Агрегат смугового обробітку	Krios ST 6	13,0	4,9	7,6	350,0
Сівалка просапна	СПМ-8	10,0	4,5	7,0	970,0
Сівалка зернова	СЗМ Ніка-4	10,0	3,2	3,2	515,0
Борона ротаційна	СТЕП РЩ-7	12,0	7,6	2,0	203,0
Культиватор міжрядний	КМ-5,6	10,0	5,0	3,5	135,0
Обприскувач	ОП-2000	10,5	16,9	1,0	265,0
Комбайн зернозбиральний	Джон-Дір 9770S	7,5	4,7	13,0	4500,0

Джерело: складено автором за [99]

Експлуатаційно-технологічні показники основних засобів виробництва ТОВ «СВІТАНОК» наведено в таблиці 3.2.

Після закупівлі за проектом з оновлення виробничих фондів задля можливості використання в підприємстві ТОВ «СВІТАНОК» сучасних технологій в рослинництві й впровадження технології Strip till для вирощування кукурудзи та соняшника вся техніка має бути представлена в межах цінового діапазону у відповідності до розмірного, ресурсного та технологічного типу. Її продуктивність має підходити для середніх та малих господарств. Щодо обґрунтування купівлі навігатора, то завдяки його використання можна досягнути економії 2-3% від експлуатаційних витрат та підвищити продуктивність виробництва в ТОВ «СВІТАНОК». Тобто додаткові витрати на купівлю навігатора в 320 тис. грн, можна отримати додатковий ефект. Однак, є варіант проекту, при якому підприємство не закуповує навігатор. В такому випадку це може призвести до скорочення строку окупності проекту, але при цьому експлуатаційні витрати зростуть на 2-3%.

Також завдяки впровадженню технології вирощування соняшнику Strip till, як правило є позитивні зміни в фізико-механічних характеристиках ґрунтів в період проведення основної обробки, оптимальному забезпеченні рослин вологістю та сприяє режиму їх живлення, що призводить до значного приросту показників врожайності як соняшника, так і кукурудзи (по технології Strip till біологічна урожайність соншника – 4,35 т/га, а кукурудзи – 8,01 т/га).

Економічна оцінка показників здійснювалася за показниками: затрат на технологічні матеріали (добрива, насіння, ЗЗР); прямих експлуатаційних витрат (за фактом та обсягами виконаних робіт); собівартості виробленої продукції.

Витрати на вирощування соняшника та кукурудзи за технологією Strip till наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Витрати на вирощування соняшника та кукурудзи за технологією Strip till

Показник	Соняшник	Кукурудза
Технологічні матеріали, грн./га	8000,0	8950,0
у т.ч. насіння	2500,0	4450,0
добрива	4000,0	3000,0
ЗЗР	1500,0	1500,0
Експлуатаційні витрати, грн./га	5280,0	5200,0
у т.ч. на техніку (амортизація та ремонт і ТО)	3480,0	3480,0
ПММ	1500,0	1500,0
зарплата	300,0	220,0
Інші (загальновиробничі, загальногосподарські, оренда, оплата стороннім організаціям)	6640,0	7000,0
Разом витрат, грн./га	19920,0	21150,0
Фактична урожайність, т/га	3,48 (+1,3)	6,41 (+1,03)
Собівартість, грн./т	5724,0	3230,0

Джерело: складено автором за [99]

Збільшення врожайності соняшника та кукурудзи в ТОВ «СВІТАНОК» за впровадження проекту з оновлення виробничих фондів з використанням сучасної технології Strip till в рослинництві, має сприяти зниженню собівартості продукції рослинництва в розрахунку на 1 т. та отриманню додаткового прибутку підприємством.

Наприклад, у випадку з реалізацією проекту з використання сучасної технології Strip till в підприємстві площею 3000 га з п'ятипільною сівозмінною (озима пшениця, кукурудза, соняшник) за розміру інвестицій 670 тис. грн. та додатковому рівні затрат на впровадження нової технології в розмірі 250 тис. грн. підприємство має отримати додатковий прибуток в розмірі 410 тис. грн., що дає можливість окупити вкладені інвестиції за 1,5 роки (рис. 3.4).

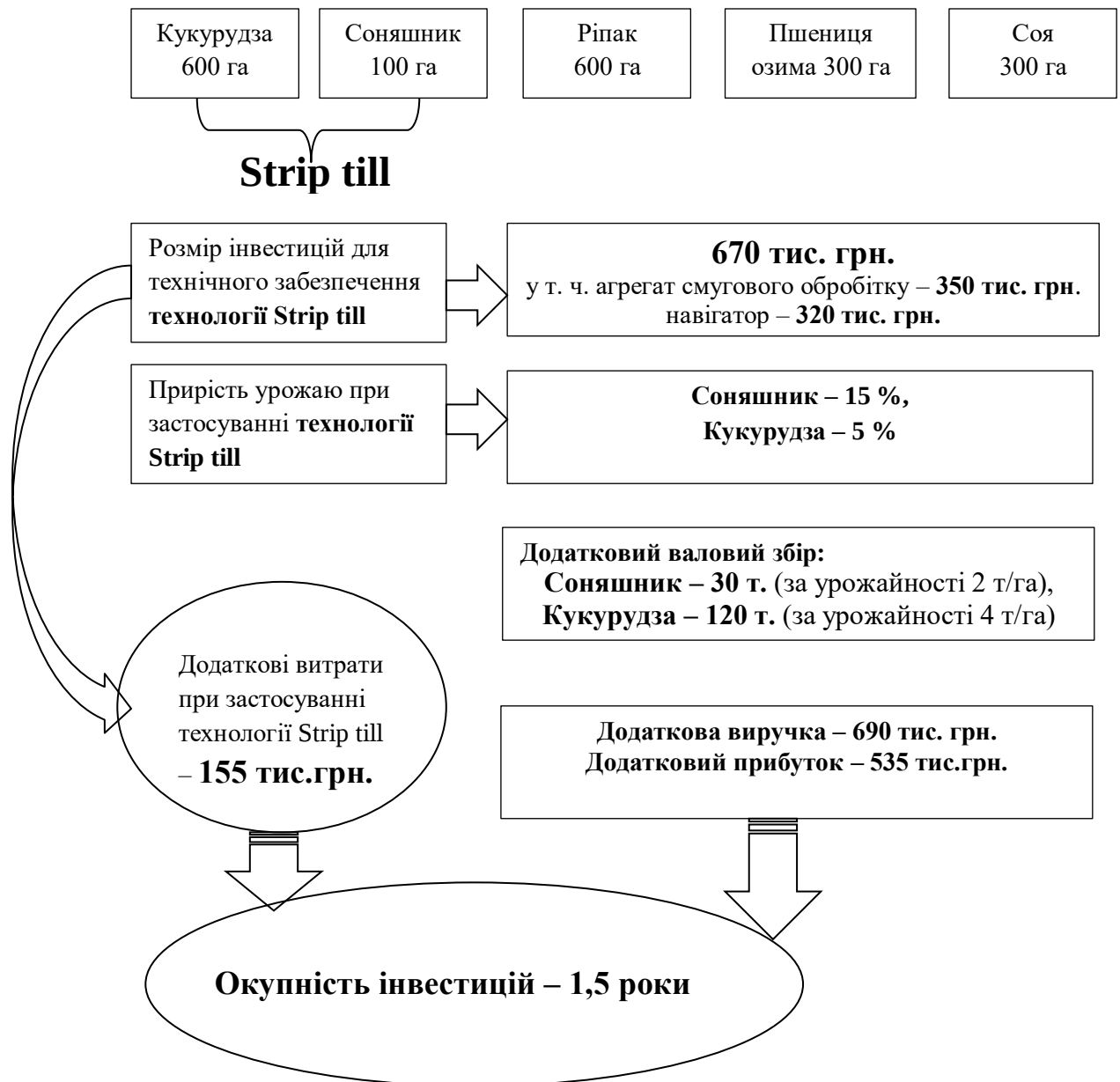

Рисунок 3.4 – Окупність проекту технічного забезпечення впровадження використання сучасної технології Strip till в підприємстві з п'ятипільною сівозміною

Джерело: побудовано автором за [99]

Отримані результати розрахунків окупності проекту технічного забезпечення впровадження використання сучасної технології Strip till в підприємстві ТОВ «СВІТАНОК» свідчать про ефективність її застосування. Її впровадження має забезпечити оптимальні умови водного режиму і живлення, що в свою чергу має забезпечити вищий рівень врожайності соняшника та кукурудзи та є доволі вигідною для підприємства і надає йому

можливість отримати додатковий прибуток, а витрати на придбання додаткових основних засобів задля до оснащення машино-тракторного парку за рахунок проекту мають термін окупності 1,5 роки, що свідчить про швидкість повернення інвестицій та ефективність його реалізації. Що підтверджує доцільність та перспективність проекту з оновлення машинно-тракторного парку та впровадження використання сучасної технології Strip till в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК».

Отже, відповідно до розрахунків, інвестиційний проект впровадження в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК» з оновлення виробничих фондів з використанням сучасної технології Strip till в рослинництві є фінансово вигідним та рекомендується для реалізації. Приріст урожаю при застосуванні технології Strip till по Соняшнику – 15 %, Кукурудзи – 5 %. Розмір інвестицій для технічного забезпечення технології Strip till дорівнює - 670 тис. грн., додаткова виручка складатиме – 690 тис. грн., а додатковий прибуток – 535 тис.грн. Термін окупності інвестицій по проекту– 1,5 роки.

Отже, інвестиції в оновлення виробничих фондів з використанням технології Strip-till забезпечать значний приріст урожайності, підвищення фінансової ефективності та швидку окупність, що робить цей проект привабливим та доцільним для реалізації.

ВИСНОВКИ

Науково-практичного опрацювання проблеми управління інвестиційним проектами в сільськогосподарському підприємстві останнім часом стає актуальним напрямком, який має допомогти сільськогосподарським підприємствам підтримати розвиток своєї діяльності є управління інвестиційним проектами та введення проектної діяльності. Причому проектно-інвестиційний підхід має стати пріоритетним у розвитку всіх економічних процесів в сільськогосподарських підприємствах, особливо в забезпеченні розширеного відтворення його основних засобів та впровадження інноваційних технології можуть допомогти знайти вихід з кризової ситуації та забезпечить його конкурентоспроможність на ринку. А інвестиційне проектування та розробка інвестиційного проекту має стати основою у прийнятті інвестиційних рішень в сільськогосподарському підприємстві, що й обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

У даній кваліфікаційній роботі, в якості об'єкта дослідження виступає процес управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві..

Метою кваліфікаційній роботі є дослідження теоретико-методичних засад й обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві.

Згідно проведеного дослідження з питань управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК СМ» Березовського району Одеської області у сучасних умовах можна зробити наступні висновки:

- досліджено концепції сутності інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві та надано їх його класифікацію. Визначено підходи до визначення сутності поняття «інвестиційний проект», Окреслено ознаки проекту, які інтерпретуються в контексті інвестиційної

діяльності. Виділено три основні фази розвитку, які проходить будь-який інвестиційний проект, згідно (UNIDO). Розглянуто життєвий цикл проекту за методикою UNIDO за фазами та стадіями. Визначено групи інвестиційних цілей за необхідністю їх здійснення

- вивчено механізм управління інвестиційними проектами в сільськогосподарських підприємствах. Визначено основні завдання управління проектами в сільськогосподарському підприємстві. Надано алгоритм планування інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві та основні етапи розробки системи моніторингу реалізації інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві.

- розглянуто сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві. Вивчено систему оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства та основні методи оцінки інвестиційних проектів в сільськогосподарському підприємстві за групами. Доведено, що існує багато різних методів, критеріїв, показників і підходів до оцінки інвестиційних проектів, проте їх застосування варіюється залежно від індивідуальних особливостей і специфіки кожного конкретного проекту. Знайти універсальну методику обчислення економічної ефективності інвестиційних проектів практично неможливо. Тому ефективність інвестиційного проекту слід розглядати як співвідношення між витратами на його реалізацію (фінансовими, трудовими, технічними, науковими, інформаційними тощо) і отриманими вигодами (фінансовими, соціальними, екологічними, політичними тощо), з урахуванням часового фактору та мінімізації ризиків.

- надано характеристику ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ». Представлено його організаційну структуру управління, яка має лінійний тип. Проаналізовано сорти сільськогосподарських культур, які виробляє ТОВ «СВІТАНОК СМ» та розподіл сільськогосподарських культур, за складом та структурою за період 2020-2022 р.р, Проведено аналіз ефективності

використання ресурсів, який показує, що ТОВ «СВІТАНОК СМ» за період 2020-2022 років значно покращило свої фінансово-економічні показники, підвищивши ефективність використання ресурсів. Це включає в себе збільшення валової продукції, прибутку, фондооснащеності та фондівіддачі. Підприємство змогло успішно адаптуватися до змін ринкових умов та забезпечити стабільний розвиток, що вказує на його стійкість та конкурентоспроможність.

- проведено аналіз фінансового-економічного стану сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВІТАНОК СМ», який свідчить про значне поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. За цей період чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг зрос на 105,49%, валовий прибуток збільшився на 1169,69%, а чистий прибуток на 478,08%. Стабільний ріст вартості основних фондів (на 70,75%) свідчить про інвестиційну активність підприємства. Рентабельність сільськогосподарської діяльності досягла 66,97%, що підкріплює ефективне використання ресурсів. Позитивна динаміка показників розподілу валового та чистого прибутку свідчить про оптимізацію витрат та підвищення ефективності управління. Варто продовжувати моніторити собівартість та зберігати стабільність прибутковості для подальшого росту і стійкості підприємства на ринку..

проведено оцінку потенціалу проектно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства. За результатами PEST-аналізу, ТОВ «СВІТАНОК СМ» виявилось, що на його діяльність впливає 17 негативних та 15 позитивних факторів. Умови економічної кризи, воєнної агресії Росії та зв'язані з нею проблеми, такі як значне зниження ВВП, погіршення умов проживання населення, еміграційні процеси та екологічні проблеми, є основними загрозами. В той же час існують позитивні аспекти, які включають державну підтримку сільгосппідприємств, захист прав споживачів та ініціативи зі створення інноваційних технологій. Ця оцінка дозволяє ТОВ «СВІТАНОК СМ» готуватися до можливих ризиків і використовувати можливості зовнішнього середовища для свого успішного

розвитку. SWOT-аналіз діяльності ТОВ «СВІТАНОК СМ» показав, що воно має значний потенціал для розвитку завдяки своїм сильним сторонам та можливостям, однак для максимізації цього потенціалу важливо ефективно керувати і мінімізувати впливи слабких сторін і загроз. Це вимагає прорахованих стратегій і інвестицій у нові технології, кваліфікацію персоналу та управлінські практики.

- визначено пріоритетні напрямків управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві. Доведено, що використання технологій no-till, mini-till і strip-till є ключовими заходами для енергозбереження в сільському господарстві. Ці методи оптимізують виробничі процеси, відмовляючись від традиційної оранки, зберігають структуру ґрунту та використовують рослинні рештки як мульчу. No-till передбачає відмову від оранки для збереження вологи, запобігання ерозії та підтримки родючості ґрунту. Mini-till зменшує частоту глибокої оранки, а strip-till обробляє лише смуги ґрунту в зоні ряду. Ці технології можуть знизити витрати пального на 20-80%, але вимагають спеціалізованого обладнання та кваліфікованого персоналу. Незважаючи на ці виклики, вони залишаються важливими для стратегії енергозбереження в агросекторі.

- розроблено концепцію стратегії інноваційно-інвестиційного проекту щодо оновлення виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві. Визначено стратегічні напрями розробки інноваційно-інвестиційного проекту ТОВ «СВІТАНОК» та проведено оцінку прямого та додаткового ефекту від широкозахватних і комбінованих машинно-тракторних агрегатів у рослинництві. Доведено, що активне впровадження рекомендованих заходів за всіма напрямками діяльності ТОВ «СВІТАНОК» можуть йому дозволити зайняти вищу позицію на ринку, надаючи йому ряд переваг на ринку.

- надано обґрунтування економічної ефективності впровадження інвестиційного проекту в сільськогосподарському підприємстві з оновлення

виробничих фондів з використанням сучасних технологій в рослинництві. Експлуатаційно-технологічні показники основних засобів виробництва ТОВ «СВІТАНОК». Наведено витрати на вирощування соняшника та кукурудзи за технологією Strip till. Отримані результати розрахунків окупності проекту технічного забезпечення впровадження використання сучасної технології Strip till в підприємстві ТОВ «СВІТАНОК» свідчать про ефективність її застосування. Її впровадження має забезпечити оптимальні умови водного режиму і живлення, що в свою чергу має забезпечити вищий рівень врожайності соняшника та кукурудзи та є доволі вигідною для підприємства і надає йому можливість отримати додатковий прибуток, а витрати на придбання додаткових основних засобів задля до оснащення машино-тракторного парку за рахунок проекту мають термін окупності 1,5 роки, що свідчить про швидкість повернення інвестицій та ефективність його реалізації. Що підтверджує доцільність та перспективність проекту з оновлення машинно-тракторного парку та впровадження використання сучасної технології Strip till в сільськогосподарському підприємстві ТОВ «СВІТАНОК».

Отже, інвестиції в оновлення виробничих фондів з використанням технології Strip-till забезпечать значний приріст урожайності, підвищення фінансової ефективності та швидку окупність, що робить цей проект привабливим та доцільним для реалізації.

Завдяки проведеному дослідженню існуючі знання з управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві набули подальшого розвитку та були розширені завдяки застосовуванню їх у практичній діяльності ТОВ «СВІТАНОК», однак ще існує потреба щодо удосконалення методів управління інвестиційними проектами в сільськогосподарському підприємстві із впровадження нових технологій виробництва та подальшого дослідження пріоритетних напрямків підвищення ефективності його виробничої діяльності та рівня конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність : Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266 (Закони України)
2. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т., Т.1 / Мочерний С.В. [та ін.]; за ред. С.В. Мочерного. Львів: світ, 2005. – 616 с.
3. Економічна енциклопедія: у 3 томах, Т.3 / С.В.Мочерний [та ін.] К.: Вид центр «Академія» 2002. – 959 с.
4. Інновації як фактор економічного розвитку України / Катерина Неїжко. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2021.
5. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні. Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова. Київ : Університет банківської справи НБУ, 2007. 183 с.
6. Кадровий менеджмент. О. Морушко. Л.: Львівської політ., 2014. 176 с.
7. Управління персоналом підприємства: навч. пос. О. М. Криворучко. Т. О. Водолажська. Х: ХНАДУ, 2016. 200 с.
8. Сидорова А. Процесні інновації в системі управління розвитком підприємства. *Економіст*. 2008. №1. С27-34.
9. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: [монографія] / [ред. С. М. Ілляшенко]. Суми: Унів. кн., 2006. 728 с.
10. Суркова Вікторія. Застосування портфельного методу реалізації інноваційної стратегії на сільськогосподарських підприємствах. *Scientific journal “Modeling the development of the economic systems“*. С. 193-199 URL : <https://orcid.org/0000-0002-1541-4092>
11. Інноваційні процеси в змішаній економіці : монографія у 2-х т. / В. Г. Федоренко [та ін.]; під ред. В. Г. Федоренка, Н. П. Денисенко. К. : Пік ДСЗУ, 2008. Т.1. 194 с.
12. Левченко Н. М. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №2. Т1. С. 138-142.
13. Каракай Ю. В. Маркетинг інноваційних товарів: [монографія] / Ю. В. Каракай. К.: КНЕУ, 2005. 226 с

- 14.Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: [монографія] / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А.Зінченко, Ю. С. Копач. Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. 144 с.
- 15.Нагачевська Т.В. Модель інноваційного розвитку сучасного підприємства / Т.В. Нагачевська, О.Ю. Пригара. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2018. Вип. 5. С. 33-41
- 16.Костевко В.І. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління*. 2011. № 698. С. 66 – 73.
- 17.Задніпрянна Т.С. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. Вип.4 (23). С.203-205.
- 18.Пілявоз Т.М. Методологічні підходи щодо Оцінювання інноваційного розвитку підприємства *Ефективна економіка* № 4, 2012 [Електронний ресурс] URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1085>
- 19.Komar A. S. Processing of poultry manure for fertilization by granulation. Abstracts of the 5th International Scientific and Practical Conference «Innovative Technologies for Growing, Storage and Processing of Horticulture and Crop Production». 2019. Uman. 18-20.,
- 20.Boltyanskaya N. I. The dependence of the competitiveness of the pig industry from it-chnology parameters of productivity of the animals. Bulletin of Kharkov national University-University of agriculture after Petro Vasilenko. Kharkov. 2017. Vol. 18. 81-89.,
- 21.Boltyanskaya N. I. The system of factors of effective application resurser-Gauci technologies in dairy cattle in the enterprise. Scientific Bulletin Tauride state agrotechnological University. Electronic scientific specialized edition. Melitopol. 2016. Vol. 6. 55-64
- 22.Skliar A., Boltyanskyi B., Boltyanska N., Research of the cereal materials micronizer for fodder components preparation in animal husbandry. Modern Development Paths of Agricultural Production. Springer Nature Switzerland AG. 2019. P. 249-258.

23. Болтянська Н.І. Забезпечення високоефективного функціонування технологічного процесу виробництва продукції тваринництва шляхом підвищення рівня надійності техніки. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Техніка та енергетика АПК»*. 2018. Вип. 282, ч.1. С. 181–192
24. Komar A. S. Development of the design of a press-granulator for the processing of bird manure. Coll. scientific-works of Intern. Research Practice Conf. “Topical issues of development of agrarian science in Ukraine”. Nizhin, 2019. Pp. 84–91
25. Скляр Р.В., Комар А.С. Визначення заходів з підвищення енергоефективності сільськогосподарського виробництва. *Міжн. ел. наук.-пр. журнал WayScience*. Дніпро, 2020. Т.1. С. 118-121
26. Boltyansky B., Boltyansky O. Analysis of major errors in the design of pumping stations and manure storage on pig farms. *TEKA Commission of Motorization and Energetics in Agriculture*. 2016. Vol.16. No.2. 49-54
27. Sklar O. G. Fundamentals of designing livestock enterprises: a textbook. *Condor Publishing House*. 2018. 380 p.
28. Boltyanskaya N.I. Indicators of an estimation of efficiency of application of resources but Gauci technologies in animal husbandry. *Bulletin of Sumy national agrarian University. A series of «Mechanization and automation of production processes»*. 2016. Vol. 10/3 (31). 118-121.
29. Boltianska N., Sklar R., Podashevskaya H. Directions of automation of technological processes in the agricultural complex of Ukraine. *Сб. научн. ст. Минск: БГАТУ*, 2020. С. 519-522.
30. Болтянська Н.І., Помазан А.С. Напрямки формування інноваційної структури сільськогосподарського виробництва. V Міжнародна науково-практична конференція «Технічне забезпечення інноваційних технологій в агропромисловому комплексі». 1-27 листопада 2020 р.
31. Чорна М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : Ч45 монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова. Харків : ХДУХТ, 2012. 210с.

- 32.Шпикуляк О.Г., Грицаєнко М.І. Ш 83 Розвиток інноваційної діяльності в аграрній сфері: менеджмент та ефективність: Монографія / О.Г. Шпикуляк, М.І. Грицаєнко. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 424 с.
- 33.Калюжна О. В., Пушкарєвський А. В., Хижняк Д. В., Зарубіжний досвід використання енергозберігаючих технологій в сільському господарстві. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №6 (2017). С.78-84
- 34.Дейна А. Ю. Енергетична незалежність України: статистична оцінка, моделювання та прогнозування. дис. канд.. екон. Наук. 08.00.10 «статистика, економічні науки». Вінниця : ДонНУ ім.. В. Стуса, Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. 2018. С. 206.
- 35.Калініченко О. В. Визначення ступеня забезпеченості аграрного підприємства енергетичними ресурсами. Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики : монографія ; за ред. І. А. Маркіної. Полтава : Видавництво «Сімон». 2017. 728 с. С. 595-601.
- 36.Неміш П. Д. Сутність, оцінка та напрями підвищення ефективності механізму енергозбереження АПК. Інноваційна економіка. 2013. № 7. С. 46-53.
- 37.Про необхідність впровадження енергоооефективних заходів. Роз'ясненн Міністерство розитку громад та територій України. Офіційний веб-сайт Мінрегіону. 2020. URL : <https://www.minregion.gov.ua/press/news/pro-neobhidnist-vprovadzhennya-energoefektyvnyh-zahodiv-rozyasnennya-minregionu/>
- 38.Король О. М. Економічний аналіз та оцінка ефективності енергозбереження в сільськогосподарському виробництві. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2011. № 6: 149-153.
- 39.Крачок Л. І. Новітні технології у сільському господарстві : проблеми і перспективи впровадження. *Сталий розвитк Економіки*. 2013. № 3. С. 224-231.

- 40.Куделя П. П., Дубовський С. В. Енергетичний і ексергетичний підходи до проблеми раціонального використання енергії. *Енергетика : економіка, технології, екологія*. 2020. № 2. С. 7-16.
- 41.Герасименко А. Основи точного землеробства для фермера — інфографіка. *Kurkul.com*. 2021 р. URL : <https://kurkul.com/spetsproekty/1165-osnovi-tochnogo-zemlerobstva-dlya-fermera--infografika>
- 42.Енергозберігаючі технології в землеробстві за ринкових умов господарювання: Матеріали Науково-практ. конф. мол. вчених і спец., 27-29 листопада 2006 року. ННЦ «Інститут землеробства УААН» ; В. Ф. Сайко (відп.ред.). Чабани. 2006. 116 с.
- 43.Іваненко В. Ф., Іваненко Ф. В. Технологічний менеджмент та енергоефективність аграрного виробництва. *Інтелект XXI*. 2021. № 5. С. 26-31.
- 44.Токарчук Д. М., Фурман І. В. Сучасні енергоефективні технології в АПК України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 4. С. 99-116.
- 45.URL : <https://striptill.com.ua/technology-strip-till/>
- 46.Іваненко В. Ф. Ефективність енергозберігаючих технологій в овочівництві закритого ґрунту. дис. ... канд. екон. наук. 08.00.04. К. : Український науково-дослідний інститут продуктивності АПК. 2015. С. 186.
- 47.Boltyanska N. I. Mechanization of technological processes in animal husbandry: textbook. manual. *Melitopol: Color Print*. 2012. 720 p
- 48.Lupenko, Yu. O., Mesel-Veselyak, V.Ya. (2012). Stratehichni napryamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrayiny na period do 2020 roku [The strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020]. Kyiv: NNTs «IAE., 182 [in Ukrainian]
- 49.Малиш І. А. Концептуальні підходи до управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. №38. С. 81-87. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/38_2021ua/16.pdf

- 50.Петухова О.М. Контролінг як важлива складова інноваційного розвитку підприємства. Антикризовий розвиток соціаль-них та економічних процесів в умовах глобалізації : матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції. Буча : Видавничий центр науково-організаційного відділу Українського гуманітарного інституту, 2018. С. 73–76.
- 51.Панас Я.В. Концепція контролінгу інноваційної діяльності підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». *Проблеми економіки та управління*. 2013. № 754. С. 197–205
- 52.Гуторов О.І., Михайлова Л.І., Шарко І.О., Турчіна С.Г., Киричок О.В. Управління інноваціями : навч. посібник. Видання 2-ге. Харків : «Діса плюс», 2016. 266 с.
- 53.Гуторова О.О., Гуторов О.І. Особливості розвитку та напрями удосконалення інноваційної діяльності в АПК. *Аграрні інновації*. 2023. № 17. С. 211–217. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2023.17.32>
- 54.Хадарцев, О. (2023). ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АПК НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ. *Цифрова економіка та економічна безпека*, №9 (09), С. 90-97. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/277>
- 55.Ковтун В.А. Інноваційна стратегія розвитку аграрних підприємств. *Фінансовий простір*. 2020. № 3(39). С. 142–153. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215182](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215182)
- 56.Streuer M. Organisational Readiness for Digital Innovation – The Case of Australian Agriculture. RMIT University. 2020. 314 p.
- 57.Fischer K., Sjöström K., Stiernström A., Emanuelson U. Dairy farmers perspectives on antibiotic use: a qualitative study . *Journal of dairy science*. 2019. Vol. 102. № 3. P. 2724-2737. doi: 10.3168/jds.2018-15015
- 58.Shestakovska T.L. FinTech business and prospects of its development in the context of legalizing the cryptocurrency in Ukraine . *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2018. №5. P.77-89

- 59.Kulkarni A., Dhanush P., Chetan B., Thamme Gowda C. , Shrivastava P. Applications of Automation and Robotics in Agriculture Industries. *IOP Conference Series. Materials Science and Engineering*. 2020. Vol. 748, Issue 1. doi: 10.1088/1757-899X/748/1/012002
- 60.Gosnell H., Gill N., Voyer M. Transformational adaptation on the farm: Processes of change and persistence in transitions to ‘climate-smart’ regenerative agriculture. *Global Environmental Change*. 2019. Vol. 59. P. 101965. doi: 10.1016/j.gloenvcha.2019.101965
- 61.Шестаковська Т.Л. Соціально-економічна безпека аграрного сектору у контексті використання Blockchain-технології. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №23. С. 27-32.
- 62.Food Agility: Food for the future: *Food Agility CRC 2019*: website. URL: <https://www.foodagility.com/about>.
- 63.Emerick K., Dar M. Farmer Field Days and Demonstrator Selection for Increasing Technology Adoption. *Review of Economics and Statistics*. 2021. Vol. 103(4). P. 680-693. doi: 10.1162/rest_a_00917
- 64.Davis P., Bendickson J. Strategic antecedents of innovation: Variance between small and large firms. *Journal of Small Business Management*. 2020. Vol., P. 1-26. doi:10.1111/jsbm.12478
- 65.Trindall J., Bainbow R., Leonard E. Enabling Digital Agriculture in Australia. *Farm Policy Journal*. 2018. Vol. 15, № 1, P. 1-6.
- 66.Ковтун В.А. Інноваційна стратегія розвитку аграрних підприємств. *Фінансовий простір*. 2020. № 3(39). С. 142–153. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215182](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215182)
- 67.Yacenko, O., Zavadska, Yu., Hristenko, O., Musiyec, T., & Aksonova, O. (2021). Innovative transformations of the agricultural complex in the context of global challenges of sustainable developmen. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(40), 216–224. URL : <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.244989>

68. Harvey, D. A. (2019). A Social Science Fiction: Future Directions of European Agricultural Policy. *World Agricultural Trade*, 45-71. URL : <http://dx.doi.org/10.4324/9780429268168-4>
69. European Innovation Scoreboard 2022 and Regional Innovation Scoreboard 2021. URL : <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis#>
70. Хігні Дж. Основи управління проєктами / Пер. з англ. Я. Машико. Київ : вид-во «Фабула», 2020. 272 с.
71. Вітковський Ю. П. Механізми управління розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу сільськогосподарських товаровиробників та їх об'єднань. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 3. С. 400–406. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-3-44>
72. Єфремова Н. О. Особливості імплементації маркетингових інновацій в операційний менеджмент комерційно-підприємницької діяльності суб'єктів агробізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6. С. 63–68. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.063
73. Шебаніна О. В., Рибачук В. П. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки: пріоритети забезпечення та регулювання: монографія. Миколаїв: МНАУ, 2019. 211 с.
74. Гуторов О.І. Сутність та структура бізнес-плану інвестиційного проєкту аграрного підприємства: теоретико-методичний аспект. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. № 1. 2020. С.200-213 https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1405/1/statta_gutorov_sutn%D1%96st_ta_struktura_b%D1%96znes-planu_%D1%96nvestic%D1%96jnogo_proektu_agrarnogo_p%D1%96dprijemstva_teoretiko-metodicnij_aspekt.pdf
75. Харченко В. В, Харченко Г. А. Імітаційне моделювання в оцінці ефективності та ризику інвестиційних проєктів. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №22 (2020), 119-124 DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-19)

- 76.Сіренко Н.М. Проектне фінансування: курс лекцій / Н.М. Сіренко, О.А. Боднар. Миколаїв : МНАУ, 2018. 106 с. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3605/1/Proektne_finansuvannia.pdf
- 77.Механізм стратегічного планування інвестиційної діяльності на підпр. А. В. Череп, А. Г. Іванова. «Вісник Запорізького націонал. університету університету», № 4 (36), 2017.
- 78.Бардиш, Г. О. Проектний аналіз [Текст] : підручник. – 2-ге вид. стер. / Г. О. Бардиш. – К.: Знання, 2006. – 415 с
- 79.Верба, В. А. Проектний аналіз [Текст] : підручник / В. А. Верба, О. А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
- 80.Черваньов, Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств [Текст] : навч. посіб. / Д. М. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.
- 81.Майорова, Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст]: підручник для студ. ВНЗ / Т. В. Майорова. – К.: Центр учбової літ-ри, 2009. – 472 с.
- 82.Пересада, А. А. Проектне фінансування [Текст]: підручник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, О. О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2005. – 736 с.
- 83.Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) URL : <https://www.unido.org/green-recovery-vision-ukraine>
- 84.Кісіль М., Кропивко М. Система Project Management та залучення інвестицій URL : <https://agro-business.com.ua/agro/kermo-kerivnyka/item/1969-systema-project-management-ta-zaluchennia-investytsii.html>
- 85.Крилов Д.В. Механізм формування системи управління інвестиційними проектами на промислових підприємствах. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 9(51). С. 81-84.
- 86.Кондратенко Н. О., Волкова М. В. Особливості управління реалізацією інвестиційних проектів на підприємстві. *Бізнесінформ* № 6 '2019. С.176-181 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-6-176-181>
- 87.Моніторингові оцінювання складних соціальноекономічних явищ розвитку регіону : монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень НАН

- України ; за наук. ред. д-ра. екон. наук, проф. Я. О. Побурка. Львів, 2006. 306 с.
- 88.Kharchenko H., Kharchenko V., Malak-Rawlikowska A. (2018). Investment expenditures in Ukrainian agricultural enterprises: prognosis and development of appropriate investment strategy. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 105(2), 71-81. DOI: 10.22630/RNR.2018.105.2.17
 - 89.Kadebska E., Kharchenko H., Kharchenko V., Tereshchenko S., Doroshenko H. (2020). An analysis of modelling of the consumption of organic products and strategic for increasing its production in Ukraine. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(8s), 250-257. URL: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/10496>
 - 90.Фінансовий аналіз: Підручник Ю.Цал-Цалко, Ю.Мороз, Л. Суліменко Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 566 с.
 - 91.Харченко В. В, Харченко Г. А. Імітаційне моделювання в оцінці ефективності та ризику інвестиційних проєктів. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №22 (2020), 119-124 DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-19)
 - 92.Копішинська О. П., Уткін Ю. В., Карташова О. Г. Застосування методу Монте-Карло для підтримки прийняття рішень щодо розподілу інвестицій. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №5(191). С. 199-207
 - 93.Кондратенко Н. О., Волкова М. В. Особливості управління реалізацією інвестиційних проєктів на підприємстві. *Бізнесінформ* № 6 '2019. С.176-181 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-6-176-181>
 - 94.Павлова С. І. Теоретичні підходи до класифікації методів оцінки інвестиційних проєктів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2009. №1(47). С. 195–198
 - 95.Ткачик Ф. Інвестиційний проєкт: сутність, методи оцінки та джерела фінансування. *Економічний аналіз*. 2011 рік. Випуск 9. Частина 2. С. 398-401
 - 96.Інвестування [підручник] / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К. : Знання, 2008. – 452 с.

97. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. 2-ге видання. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
98. URL : <https://www.agronom.com.ua/vyroshhuvannya-sonyashnyku-za-tehnologiyeyu-strip-till>
99. Тіхоненко О., Погоріла В., Громадська В. Економічна експертиза технології Strip till в умовах господарювання. *Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України*. 2018. Вип. 22. С. 275-282. URL : https://www.ndipvt.com.ua/zbirnyk_2018_37.html
100. Lupenko Yu.O., Gutorov A.O., Gutorov O.I. Investment Ensuring for Development of Integration Relations in the Agricultural Sector of Ukrainian Economy. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice (Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики). 2018. Vol. 4, No. 27. Pp. 381–389. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154221>.
101. Гуторов О.І., Калашніков А.О. Аналіз рівня інвестиційного забезпечення та характеристика його взаємозв'язку з результатами діяльності сільськогосподарських підприємств. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». Харків, 2015. № 3. С. 3–11.
102. Агрегат смугової обробки ґрунту Strip-Till Krios URL: <https://agrodiler.com/ua/agregaty-dlya-obrabotki-pochvy/agregat-polosovoy-obrabotki-pochvy-strip-till-krios/>

ДОДАТКИ

